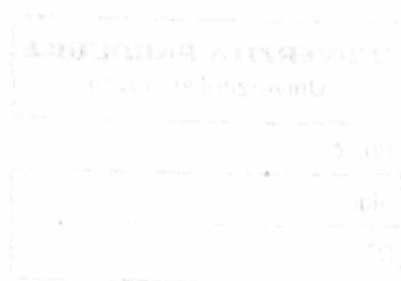

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Mezináboženský dialog v klášteře Mária Músa

Jakub Hutera

Bakalářská práce

2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jakub HUTERA**

Studijní program: **B6101 Filozofie**

Studijní obor: **Religionistika**

Název tématu: **Mezináboženský dialog v klášteře Már Músá**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

- 1)Úvod - objasnění metodologie; uvedení do problematiky
- 2)Křesťanství v arabském světě; křesťanství v Sýrii
- 3)Komunita Al-Khalíl v Deir Már Músá - počátky a založení, její spiritualita jako specifická forma mezináboženského setkávání, její zdroje a východiska
- 4)Sebereflexe komunity a problematika pojmů souvisejících s působením komunity v islámském světě
- 5)Závěr - pokus o zhodnocení komunity Al-Khalíl a jejího významu pro křesťansko-islámský dialog

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DE MONTJOU, Guyonne. Mar Moussa : Un monastere, un homme, un desert. 22, Rue Huyghens, 75 014 Paris : Impression Bussiere, 2006. 230 s. ISBN 2-226-14920-1.

BORRMANS, Maurice. Guidelines for Dialogue between Christians and Muslims : Pontifical Council for Interreligious Dialogue. New Jersey : Paulist Press, 1990. 132 s. ISBN 0809131811.

HOURLANI, Albert Habib. Minorities in the Arab World. London - New York - Toronto : Oxford university press, 1947. 140 s. ISBN 0404164021

RIZZI, Giovanni. Cristianesimo e Islam alle soglie del duemila . Milano : Centro ambrosiano, 1995. 322 s. ISBN 88-8025-050-7.

EID, Giuseppe Samir. Arabi Cristiani e Arabi Musulmani : Insieme verso il XXI secolo. Milano : Presso le Boniardi Grafiche, 1991. 191 s. ISBN 88-7023-158-5.

CASPAR, Robert. Trying to answer questions. Rome : Pontificio Istituto di Studi Arabi e d'Islamica, 1990. 121 s. Studi arabo-islamici del PISAI. ISBN 88-85907-02-4.

DICK, Ignace. Chretiens en Syrie : Heritiers de legkise antique au coeur de l'islam et a la pointe de l'ecumenisme. Aleppo : Halab, 1999. 123 s. ISBN 81578974-5.

GEERTS, Achille. Le christianisme syrien. Belgique : Faculte des sciences religieuses comparatives, 1992. 123 s. ISBN 66-6465606268

Congregazione per le chiese orientali. L'identita delle chiese orientali cattoliche. [s.l.] : Libreria Editrice Vaticana, 1997. 280 s. ISBN 88-209-2838-8.

HITTI, Philip Khuri. History of Syria including Lebanon and Palestine. London : Gorgias Press, 2002. 364 s. ISBN 1931956618.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Vít Machálek, Ph.D.
Katedra religionistiky a filosofie

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2007

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2008

L.S.

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

doc. ThDr. Ivan Štampach
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2007

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30.6. 2009

Jakub Hutera

Abstrakt:

Práce se zabývá základními charakteristikami komunity Al-Khalíl, která se v klášteře Már Músá na pokraji syrské pouště snaží o radikální inkulturaci do světa islámu. Klade si za cíl budovat oázu smíření a porozumění. Koncepti tohoto svého úsilí zakládá na intelektuálních a spirituálních zkušenostech Louise Massignona. Zejména prostřednictvím kulturního a spirituálního exodu se snaží o změnu identity. Smíření a porozumění ovšem nechce budovat na koncepcích západního myšlení, kterým je jistě i myšlenka mezináboženského dialogu samotná. S islámem se chce setkávat na platformě, která by mohla být oběma systémům – křesťanství i islámu - společná, tedy na platformě tzv. Abrahámovské pohostinnosti. Dále se práce snaží zachytit praktickou aplikaci této myšlenky v každodenním životě kláštera, jakož i její všeobecnou angažovanost na výzvách nebeckého regionu, v němž se klášter Már Músá nachází.

Klíčová slova:

mezináboženský dialog – komunita Al-Khalíl v Deir Már Músá – abrahámovská pohostinnost – kulturní a spirituální exodus – inkulturace – angažovanost komunity v prostředí islámu

Título:

El diálogo interreligioso en el monasterio Már Músá

Abstracto:

La tesis se trata de la comunidad Al-Khalíl que se está dedicando al diálogo interreligioso en el monasterio Már Músá situado en el desierto en Syria. Ese diálogo no trata de ser impuniendo conceptos europeos al islám. Sino que desarrolla nuevos basados a la experiencia espiritual e intelectualde la personalidad de Louis Massignon. Así que se esfuerza de conseguir una inculturación radical adaptandose a la vida, a las necesidades y realidades del región que habita.

Lemas importantes:

Hospitabilidad – iterculturación – diálogo interreligioso – islam y cristianismo – exodo cultural y espiritual

Úvod	8
Téma práce:.....	8
Metodologie a způsob zpracování:.....	9
1. Komunita Al-Khalíl v Deir Már Músá	11
1.1. Klášter Már Músá na úsvitu svých nových dějin	11
1.2. Komunita Al-Khalíl.....	14
2. Konceptuální a ideová východiska komunity	19
2.1. Kulturní a spirituální exodus.....	19
2.2. Abrahámovská pohostinnost	24
2.3. Exkurs: Praktické podoby pohostinnosti v klášteře.....	28
3. Všeobecná angažovanost uprostřed islámského světa	36
3.1 Dialogická setkání komunity s islámem	36
3.2. Sociální a charitativní angažovanost	40
3.3. Klášter Már Músá jako kulturní centrum.....	43
3.4. Působení komunity za hranicemi nebeckého regionu	45
Závěr:.....	48
Bibliografie:.....	49

Úvod

Téma práce:

Ačkoli je otázka mezináboženského dialogu otázkou nanejvýš praktickou a v akademické rovině přinejmenším teologickou, jistě patří mezi ty aktuální fenomény, kterými se v budoucnu bude muset religionistika zabývat. Jedná se o téma vedoucí k úvahám týkajících se mezináboženských vztahů, či v širší rovině vztahů mezikulturních, k jejichž rozvoji dochází a v postupujícím procesu globalizace a intenzifikace mezikulturních kontaktů zřejmě bude docházet, čím dál častěji. Tím si snad toto téma vyžádá i patřičnou pozornost sociálních a humanitních věd. Zdá se, že příliš obecná a zjednodušující schémata výkladů a charakterizací mezináboženského dialogu, vměstnatelná do kategorií „exklusivismus“, „inkluzivismus“, „pluralismus“ či „postpluralismus“ mohou být s přibývajícím reflexí konkrétních případů, čím dál méně uspokojivá a že se budeme muset připravit na jejich nové promýšlení a na jejich specifikaci.

Tématem, které zde předkládám, bych rád poskytl jakousi ukázkou jednoho konkrétního případu mezikulturního a mezináboženského setkání, které se svou povahou bude patrně dosti vymyká všem obecným kategoriím.

Jedná se katolickou komunitu Al-Khalíl, která se na pokraji syrské pouště už po osmnáct let snaží o radikální inkulturaci do světa islámu. Tímto způsobem se ovšem snaží důmyslně skloubit misijní poslání své církve a svého přesvědčení, stejně jako aktuální výzvy doby, mezi které bezesporu patří i dialog či hledání porozumění a smíření mezi kulturami. Pokusíme se však ukázat, že se jedná také o rovinu zcela lidského příběhu, který velmi komplikuje všechny obecné motivy, na které se většinou sociální badatel zaměřuje především.

Naše téma jsme se rozhodli strukturovat tematicky a kategoricky. V první kapitole se pokusíme obeznámit s komunitou Al-Khalíl a jejími základními charakteristikami coby katolické řeholní komunity. Poté se pokusíme nahlédnout do jejího konceptuálního rámce a tedy do ideové platformy, na které se snaží formulovat a následně realizovat svou intenci a své poslání. Stručně pak načrtne tři základní

modely její praktické aplikace. Poslední část práce věnujeme jakémusi výčtu jejích aktivit, které rovněž charakterizují její působení v Deir Már Músá.

Metodologie a způsob zpracování:

Tato práce je v podstatě jakýmsi velmi zjednodušeným abstraktem našeho širšího a dalekosáhlejšího výzkumu týkající ho se problematiky vztahů dvou univerzalistických světonázorových systémů, kterým je křesťanství a islám a který se projevuje velmi specifickým způsobem v nebeckém regionu v souvislosti s působením komunity Al-Khalíl. V této výrazně zjednodušené verzi, uzpůsobené požadované kapacitě bakalářské práce, se pokusíme o rámcovou deskripci konceptuálních postupů a jejich praktických aplikací, které v klášteře Már Músá již po osmnáct let rozvíjí komunita Al-Khalíl. Pokusíme se načrtnout a v závěru jednoduše zhodnotit jednotlivé projevy jejího působení na pokraji syrské pouště, vypovídajících o snaze komunity vyrovnat se s dialektikou vyplývající s přirozeného vztahu mezi misijním posláním církve a jejími výzvami k dialogu mezi křesťany a muslimy.

Tato práce je postavena převážně na zpracování empirických dat z terénního výzkumu, který jsem podnikl v Deir Már Músá ve dvou fázích: Poprvé po dobu čtyř týdnů v červenci 2007, kdy jsem se především seznamoval s komunitou, s jejím každodenním způsobem života a s jejími protagonisty. Zásadním informátorem se nám stal zakladatel komunity otec Paolo dall'Oglio, Většina rozhovorů s ním proběhla nestrukturovaným způsobem, v jednom případě způsobem strukturovaným. Mé počáteční otázky se týkaly především počátků a okolností ohledně založení komunity, jejích dějin a způsobu života v klášteře. Tato první fáze výzkumu spočívala také ve shromažďování dat, informací a podnětných otázek do další fáze výzkumu.

Druhý terénní výzkum probíhal v prosinci téhož roku po dobu necelých tří týdnů, během kterých jsem se zaměřil především na studium materiálů týkajících se konceptuálních postupů komunity, tedy ideového rámce, ze kterého komunita ve svých snahách o rozvíjení mezináboženského dialogu vychází. Jedná se zejména o dílo Louise Massignona coby hlavního ideového inspirátora komunity, které jsem měl bezprostředně s komunitou, či opět především s otcem Paolem, možnost konzultovat, ověřovat si případné nesrovnalosti, a získávat tak přirozeně výklad relevantní pro zkoumanou komunitu.

Podmínky pro získávání informací od jednotlivých informátorů, včetně otce Paola, byly takřka vždy velmi improvizované, proto také samy o sobě netvoří jednotlivý celek, který by bylo možno přiložit v podobě přepsaných rozhovorů k bakalářské práci. Jejich kompilace a systematizace je do značné míry výsledkem práce jejího autora a tvoří de facto kostru vlastní práce.

Předkládaná práce budiž tedy chápána spíše jako jakýsi deskriptivní exkurs do tématu „Mezináboženský dialog v klášteře Már Músá“ sestavený z dvoufázového krátkodobého terénního výzkumu, který bude teprve vyžadovat jak důslednou analýzu ideových východisek naší práce, tak i analýzu samotného tématu. Výsledkem této práce bude tedy její deskriptivní obsah samotný, sloužící jako přípravný materiál pro položení analytických otázek pro další rozvinutí našeho tématu. Tyto otázky podněcující další bádání budou přirozeně vyvstávat v průběhu této práce, a jakožto výstup této práce se pokusíme o jejich formulaci v závěru.

1. Komunita Al-Khalil v Deir Már Músá

Nyní si dovolím představit místo, které jsme zvolili coby svou cílovou destinaci a komunitu, která se v něm zhruba před šestnácti lety usídlila. Zaměřím se na popis základních charakteristik komunity, jejích mnišských principů, její konstituce a cíle, za kterým byla založena.

1.1. Klášter Már Músá na úsvitu svých nových dějin

1.1.1. Starý klášter Már Músá

Klášter svatého Mojžíše Habešského, známý pod svým arabským názvem Deir Már Músá Al-Habashí, se nachází necelých 20 kilometrů východním směrem od města *Nebeku (An-Nabk)* a zhruba 80 kilometrů severně od Damašku, v oblasti východního výběžku Antilibanonského pohoří. Jedná se o archeologicky významnou lokalitu, která vykazuje lidské osídlení po celý pravěk i starověk.¹ V prvních staletích dějin křesťanství toto místo vyhledávali poustevníci, patrně příslušníci některé z větví hnutí sv. Antonína Egyptského. Ti zde časem vytvořili jakési duchovní centrum, které předznamenalo pozdější monastický život. Nejstarší zmínky o existenci mnišské eremitské komunity na místě dnešního kláštera pochází z rukopisu z roku 586 n. l., který podává svědectví o živém společenství mnichů obývajících okolní jeskyně a náležejících k syrskému antiošskému ritu.²

Dodnes zachovalá stará klášterní budova, nacházející se na skále v nadmořské výšce 1320 metrů, pochází pravděpodobně až z 11. století, což je patrné z arabských nápisů a fresek, jež se zachovaly na zdech kaple pocházející rovněž z tohoto období. Tento klášter byl tedy pojmenován po jednom z mnoha eremitů, kteří se v tomto místě usadili již v raných dobách a známý byl pod názvem *Deir Már Músá al Habashí* – Klášter svatého Mojžíše Habešského.³

¹Tato oblast byla osídlena již paleolitickými lovci (zhruba kolem 10 000 až 12 000 let př.n.l.), později neolitickými pasteveci, a to zejména díky přírodním studnám a příhodným podmínkám pro pastevectví. Archeologické nálezy dosvědčují také přítomnost Římanů, kteří si kolem přelomu letopočtu na místě pozdějšího kláštera vystavěli strážnou věž, neboť z okolních kopců bylo lze dokonale registrovat široké okolí.

MASON, Robert B. J., *Deir Mar Musa Al-Habashi Project* [online]. 2000 [cit. 2008-01-17]. Dostupný z WWW: <www.utoronto.ca/nmc/mason/DMM.html>.

V 15. století byla budova tohoto kláštera přestavěna a rozšířena. Během 17. století se v souvislosti s přestupem *nebeckého* biskupa k Syrské katolické církvi ocitl i klášter v unii s Římskokatolickou církví a byl lokálním duchovním a kulturním centrem až do roku 1831, kdy byl náhle vysídlen a začal pustnout. Nadále však zůstal pod správou Syrské katolické církve a její diecéze *Homsu, Hamy a Nebeku*. Nicméně křesťanští i muslimští obyvatelé *Nebeku* a okolí i nadále chovali tento klášter na pokraji pouště v úctě a příležitostně coby poutníci jeho ruiny navštěvovali.

1.1.2. Paolo Dall'Oglio a obnova kláštera

K obnově klášterního života došlo na počátku 80. let, kdy se do těchto míst vydal mladý jezuita Paolo Dall'Oglio, aby v blízkosti těchto ruin strávil deset dní v duchovním ústraní. Během svých meditací spatřil v troskách kdysi snad významného kláštera budoucí „oázu smíření a porozumění mezi zdejšími křesťany a muslimy“, a snad i jakési duchovní centrum, které by mělo zásadním způsobem přispět ke sblížení křesťanství a islámu – dvou kulturních, světonázorových a civilizačních entit, jejichž vzájemně komplikovaný vztah, jak je čím dál zřejmější, skrývá šifru mírové a pokojné budoucnosti lidstva.⁴

Otec Paolo ovšem nedisponoval žádnými prostředky potřebnými k realizaci náročných oprav, které klášter na pokraji syrské pouště vyžadoval. Podle svých slov tehdy svou vizi svěřil s důvěrou do rukou Božích a sám nadále k tomuto místu příležitostně docházel, aby zde trávil dlouhé dny v modlitbách. Poté, co se v roce 1984 rozhodnul přijmout kněžské svěcení v syrském ritu a stal se tak členem Blízkovýchodní provincie *Societas Jesu*, se mu podařilo přesvědčit několik přátel z Itálie i Sýrie, aby mu s počátečními opravami staré klášterní budovy pomohli.

³Podle místní tradice byl svatý Mojžíš Habešský synem etiopského panovníka, jenž namísto svého dědictví a trůnu zvolil cestu mnišství a askeze a rozhodl se tak pro království Boží. Patrně se jednalo o jednoho z velkého množství mladíků ve své zemi, které uchvátil duchovní příklad svatého Antonína Velikého. Odecestoval do Egypta, odkud se pak vydal do Svaté země. Později se jako mnich usadil v místě zvaném *Qara* v dnešní Sýrii a poté jako poustevník v blízkosti dnešního kláštera, který nese jeho jméno. Podle tradice zemřel mučednickou smrtí - byl zabit byzantskými vojáky. Legenda vypráví, že jeho rodina nechala převést jeho ostatky zpět do vlasti, ale že zázrakem se jeho pravá ruka oddělila a byla pohřbena v místním kostele v Nebeku.

⁴ Z rozhovoru s otcem Paolem dne 23. 12. 2007.

V průběhu 80. let se zde podařilo zorganizovat několik letních dobrovolnických workcampů, které za přispění rozvojových grantů různých nadací, významně napomohly k další renovaci; takže se během šesti let základní část staré klášterní budovy stala obyvatelnou.

1.1.3. Založení komunity

Proto se již na konci 80. let otec Paolo s Jaquesem, který byl tehdy studentem teologie právě vysvěceným na jáhna, rozhodl založit mnišskou komunitu, která by v prostorách z prachu povstávajícího kláštera uskutečňovala onu velkolepou Paolovu vizi. Lokální církevní představitelé celou dobu doufali, že intencí otce Paola je obnovit tradiční mnišský život. Tehdejší biskup syrské katolické diecéze *Homsu, Hamy a Nebeku* Shanna Bahí byl na počátku 90. let již velmi starý a nemocný a myšlenku o „oživení syrského mnišského života v Klášteře sv. Mojžíše“ údajně vítal s nadšením a radostí, aniž by se příliš zaobíral detaily ohledně úmyslů obou bratří. A tak roku 1991 dal oficiální povolení k formálnímu otevření kláštera a založení nové mnišské komunity.⁵

Komunita byla tedy založena pod jurisdikcí syrské katolické církve s očekáváním, že se v klášteře bude snažit o obnovení tradičního mnišského života. Již od počátku založení se však tendence obou bratří potýkaly s nelibostí autorit syrské katolické církve. Otec Paolo se nedočkal pochopení ani ze strany místních autorit jezuitského řádu. Žádný z lokálních představených Tovaryšstva Ježíšova nechtěl převzít zodpovědnost za rodící se dílo Paola Dall'Oglia, a tak mu bylo dáno na vybranou – buďto se bude aktivně účastnit stávajících aktivit jezuitského řádu v Blízkovýchodní provincii anebo přejde pod autoritu syrskokatolické diecéze. A tak se otec Paolo od roku 1992 na pět let ocitl mimo svůj domovský řád a tudíž v kompetencích nového biskupa *Homsu, Hamy a Nebeku*, který taktéž v rozvoji kláštera kladl oběma bratrům nemalé překážky. *Societas Jesu* otce Paola přijala zpět až po dlouhých a složitých jednáních s generálními představenými v Římě, lokálními představenými a samozřejmě samotnou syrskokatolickou diecézí.⁶

Podmínky života na pokraji pouště v klášteře na skále s chybějící infrastrukturou demonstrovaly odhodlání mladých lidí, kteří si tímto získali respekt a

⁵ Rozhovor autora s o. Paolem dne 18. 7. 2007.

⁶ Rozhovor autora s o. Paolem dne 27. 12. 2007.

uznání v očích místních obyvatel, zejména pastevců žijících v okolí kláštera. Ideál soběstačnosti komunity byl zatím v nedohlednu a tak zpočátku byli zcela odkázáni na jejich pohostinnost a štědrost.⁷ K dalšímu rozvoji kláštera přispěly granty získané z evropské nadace Orseri di Roma. Otcí Paolovi se dokonce podařilo získat i podporu Evropské Unie a její komise pro záležitosti zemí Orientu.⁸ Postupně však začal k rozvoji kláštera významně přispívat příliv turistů a s nimi i pravidelný přísun dobrovolné finanční podpory.

1.2. Komunita Al-Khalíl

1.2.1. Integrační charakter komunity Al-Khalíl

Komunita byla od počátku doširoka otevřená zájmu a ochotě pomoci ze strany jakéhokoli člověka. A snad i proto jí byl souzen velmi doširoka otevřený kulturní a společenský charakter. Od poloviny 80. let se na opravách kláštera a tedy i částečně na životě v něm podílely skupiny lidí ze Sýrie i ze zahraničí. Již od těchto dob bylo velmi nápadné mezinárodní složení těchto dobrovolníků. Zapojili se lidé z Itálie a Francie, stejně jako z domácí Sýrie, zejména studenti, a to všichni bez ohledu na vyznání. Otec Paolo na toto období vzpomíná s určitou nostalgií a říká, že již toto předznamenalo budoucí ekumenický a mezinárodní výraz komunity. Velmi důležitým momentem byla koexistence s lokálními muslimskými pastevci, na jejichž pomoc byli noví obyvatelé kláštera mnohdy odkázáni, čímž se pohostinnost těchto lidí jakýmsi způsobem integrovala do samotných počátků života komunity Al-Khalíl. Patrně z těchto důvodů se platforma členské základny a základního charakteru

⁷ Byli tedy odkázáni právě na ten kulturní aspekt, který, jak se ukáže později, se chystali oba bratři v rámci své spirituality rozvíjet.

⁸ Pozornost byla věnována především opravě kaple a restauraci téměř tisíc let starých fresek. Dále bylo potřeba vytvořit vůbec nějakou komunikaci s Nebekem a okolními osadami. Do kláštera byla tehdy přístupná pouze náročná terénní cesta pouští a jelikož asfaltová cesta byla přistavěna k údolí pod klášterem teprve v druhé polovině 90. let. Pro usnadnění života v klášteře a zejména aktuálně probíhajících stavebních prací bylo třeba zavést elektřinu. V klášteře chyběl zdroj pitné i užitkové vody. Pozdější záznamy komunity poměrně dramaticky líčí komplikované výkopy studní, které byly efektivně realizovány až v druhé polovině 90. let.¹⁵

komunity přirozeným způsobem vyvinula v poměrně pestré společenství integrující zájemce o život v klášteře bez ohledu na věk, pohlaví, vzdělání, liturgické zázemí.⁹

Zřetelnějších obrysů svého charakteru začíná nová komunita nabývat až od druhé poloviny 90. let, kdy se mladé mnišské společenství postupně rozrůstá zhruba o dalších osm členů, kteří dali základ již stálejší sestavě. Každý z těchto členů nese svůj vlastní životní příběh i příběh svého příchodu do komunity.¹⁰ Podle slov otce Paola představuje každý z těchto bratří a sester¹¹ pro komunitu nenahraditelný

⁹ Zrovna tento bod se stal pro komunitu problematickým při sestavování konstituce. Církevní autority nebyly schopny akceptovat určitý chaos, který se potenciálně vytvářel různorodým zázemím v rámci tolika katolických tradic v Sýrii se vyskytujícími. Výslovná problém pak nastal, když se ke komunitě přidával bratr Butros, který byl členem Sýrské ortodoxní církve, která nemá s katolickou církví společné *communio*. V tomto případě bylo i přes nevoli samotné komunity přimět svého postulanta k přestoupení k uniátské variantě své liturgické tradice.

¹⁰ Jistě by stálo za to věnovat více prostoru těmto jednotlivým příběhům a svědectvím jednotlivých aktérů námi zkoumané komunity. Z důvodů omezené kapacity bakalářské práce si tento úkol ponecháme pro jinou příležitost.

¹¹ Jacques Mourad je sýrským katolickým křesťanem z Aleppa a otce Paola provázel a podporoval již od dob zrodu komunity. V době formálního založení komunity byl diakonem, později byl vysvěcen na kněze. V roce 1996 byl přijat na univerzitu v Libanonu vedenou maronitskými mnichy baladitského řádu, kde absolvoval speciální kurz orientální liturgiky. Od roku 2001 do roku 2006 byl jediným členem komunity v jejím druhém centru Deir Már Eliyan v Al-Qaryateynu.¹¹

Huda Faddul je řecko-melchitskou katolickou křesťankou z Damašku a do komunity ji, podle její výpovědi, přivedla fascinace prostotou kláštera a způsobem života, který se v něm nabízel. Do kláštera přišla v roce 1994, kdy po ročním postulátu a třech letech noviciátu přijala mnišské zasvěcení a stala se tak (po již zmíněné Eleně Bolognesi) první vytrvalou členkou ženské větve komunity. V roce 2002 byla otcem Paolem poslána do Říma, kde absolvovala pětileté studium filosofie a teologie. V roce 2007 se vrátila do Deir Már Músá a věnuje se, vedle praxe každodenní pohostinnosti, především organizaci duchovních a kulturních programů v Deir el-Hayeku. Je pokládána za představenou ženské části kláštera a obecně je ve společenství vážená po svou moudrost, duchovní zralost a umění naslouchat.

Jens Petzold pochází z německého kantonu ze Švýcarska. Do Deir Már Músá připutoval v roce 1995 jako prostý „bat’ůžkář“, putující z Indie a Nepálu, kde se snažil nalézt svého duchovního učitele mezi indickými a buddhistickými duchovními mistry. Rozhodl se s tehdy rodičí se komunitou nějaký čas setrvat, načež zhruba po půlroce přijal křest a požádal o vstup do noviciátu. V roce 2000 přijal mnišské zasvěcení a v roce 2002 byl s Hudou Faddul poslán na studium filosofie a teologie do Říma. Své vzdělání si rozšířil jednoletým kurzem týkajícím se přímo mezináboženského dialogu v souvislosti s orientálním křesťanstvím. Letos absolvuje poslední rok studia v Římě a jeho snem je založení dalšího centra komunity Al-Khalíl v Íránu či Pakistánu. Aktivně se tedy zdokonaluje v perštině a urdštině. V Deir Már Músá má na starosti především informační technologické vybavení.

Butros Abo pochází z Hassake ze sýrského ortodoxního zázemí a do komunity přišel ve stejný rok jako Jens. Po tříletém noviciátu se rovněž rozhodl pro zasvěcení. Absolvoval pouze studium teologie ve své domovině a přijal jáhenské svěcení. Nemá přílišné studijní ambice. V Deir Már Músá se věnuje včelaření, výrobě sýrů, správě mužských ubytovacích prostor pro hosty apod.

Jihad Yusuf je maronitou z Wadí Nasara a do komunity přišel zřejmě v roce 1999. Po noviciátu byl rovněž poslán na studium teologie a filosofie do Říma. Je velmi nadaný pro studium cizích jazyků. V létě 1997 byl v Homsu vysvěcen na diakona a nyní se v Římě specializuje na studium biblistiky. V očekávání brzkého kněžského svěcení pro komunitu představuje značnou duchovní a intelektuální posilu.

Dima Fayyad pochází z řecko-melchitské katolické církve z Homsu, kde také vystudovala anglickou literaturu. Do postulátu vstoupila v roce 2001 a po absolvování noviciátu taktéž započala studium filosofie a teologie v Římě, odkud se vždy na prázdniny vrací do kláštera vypomáhat v praxi pohostinností a organizací letních konferencí. Komunita ji vděčí především za systematizaci a katalogizaci klášterní knihovny.

přínos a obohacení, každý svými schopnostmi, dovednostmi, svým osobním charismatem a osobnostním charakterem.

1.2.2. Přijetí konstituce a jména komunity

Rostoucí počet nadějných členů si vyžádal reflexi konkrétního způsobu života komunity, tedy konkrétních podob realizace jejího charismatu. Otec Paolo zásadně odmítal formulovat vnitřní řád komunity bez spolupráce s ostatními členy svého vysněného společenství a tak se teprve od roku 1997 komunita začala zabývat vlastní konstitucí.¹² Podle elektronických záznamů té doby měl být typikon komunity založen na tzv. třech prioritách, o nichž se v následující podkapitole zmíníme podrobněji, a na společné zkušenosti jejich realizace v daných podmínkách. Konstitucí měla komunita dále konkretizovat své poslání a organizační strukturu, a zejména pak deklarovat svůj statut v rámci Katolické církve podle kanonického práva a svůj vztah k místní církvi.¹³

První oficiální verze byla sepsána v roce 2002 v arabštině; v ní komunita přijímá své jméno: *Al-Khalil* – což v arabštině znamená „přítel“, tedy jméno jak v Bibli, tak v Koránu užívané ve spojitosti s Abrahámem, který byl takto označován jako „přítel Boží“¹⁴. Tímto chtěla nová komunita jasně demonstrovat svůj doširoka chápaný ekumenický charakter¹⁵ a vyjádřit symboliku předpokládaného spojení mezi tzv. abrahamovskými tradicemi – židovstvím, křesťanstvím a islámem. *Al-Khalil* je

Yosef Halabi je již třiatřicetiletým farmářem z aramejsky hovořící vesnice Ma'lula. Před dvěma lety vstoupil do noviciátu a za rok bude dotázán na své rozhodnutí ohledně přijetí zasvěcení. Nemá přílišné studijní ambice, v současnosti představuje zejména významnou posilu a podporu Butrose v praktických záležitostech života v klášteře.

Daniel Daniel je dvaadvacetiletým maronitou z Tartusu v severozápadní Sýrii. Po skončení své vojenské služby v roce 2005 se okamžitě připojil ke komunitě coby postulát a nyní je druhým rokem v noviciátu. Pokud se za rok a půl rozhodne pro zasvěcený život, bude pravděpodobně rovněž poslán na studii do Říma.

Diane de Pas je zemědělskou inženýrkou z Francie. Do Deir Már Músá přišla v roce 2004 jako dobrovolník pomoci komunitě s realizací jejich agrikulturních projektů. Po dvou letech dobrovolnické práce se rozhodla pro vstup do postulátu a na podzim v roce 2007 se rozhodla pro noviciát. Cítí se být nadějnou kandidátkou mnišského zasvěcení, proto pilně v Damašku studuje arabštinu, vzdělává se v teologii a filosofii a aktivně se stará o hosty ženské části kláštera.

¹² DALL' OGLIO, Paolo. Letter to the Friends. Letters [online]. 1997 [cit. 2007-11-13]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

¹³ Letter to the Friends of the Monastery of Saint Moses . Letters [online]. 2000 [cit. 2007-12-05]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

¹⁴ Iz 41,8; Sk 20,7; Jak 2,23.

¹⁵ Zde máme na mysli smysl pro tzv. Abrahámovskou ekumenu.

ovšem rovněž arabský název dnešního palestinského města Hebronu, kde je tento „praotec všech věřících“ údajně pohřben. Přijetím tohoto jména tedy také komunita zvolila své symbolické centrum na území Palestiny, na místě mnoha konfliktů mezi stoupenci těchto tradic, a to v naději, že právě u Abrahamova hrobu by mělo dojít k „smíření“ mezi „potomstvem Izákovým a Izmaelovým“.¹⁶ Otec Paolo otevřeně doufá, že právě Hebron se stane jednoho dne reálným fyzickým centrem jeho komunity, která se ve své konstituci rozhodla zavázat k úsilí o smíření mezi příslušníky této „Abrahamovy rodiny“.¹⁷

Komunita je podle této konstituce zatím komunitou biskupského práva, která vzhledem ke své intenci časem překročit i stávající lokalitu své působnosti zvolila svůj statut jako „konfederace klášterů“ s domovským klášterem Már Músá.

1.2.3. Poslání a charisma komunity

Konstituce komunity, podobně jako i její jméno, odráží základní charisma a poslání komunity. I přes pochybnosti a určitou nelibost ze strany některých církevních kruhů se otec Paolo netají tím, že stěžejním charismatem nové komunity je budování oázy porozumění a smíření křesťanství a islámu, nejdříve tedy v Deir Már Músá, postupem času tedy i v dalších islámských zemích s křesťanskou menšinou. V tomto se komunita snaží vyjít vstříc naléhavým potřebám a výzvám doby, kdy se čím dál více napětí ve světě odehrává na platformě právě takto formulovaného vztahu. Jakožto komunita s katolickým zázemím se ovšem tímto rozhodnutím rovněž snaží o realizaci výzvy 2. vatikánského koncilu, který prostřednictvím svých některých dokumentů k dialogu s islámem a s jinými náboženstvími vyzývá. Jsou to ovšem také výzvy posledních dvou papežů, kteří se příležitostně snaží o gesta dobré vůle, kterými snad chtějí vyjádřit ochotu a otevřenost k dialogu s muslimy, zejména s těmi, kteří reprezentují vlivnou složku muslimské společnosti.

Otec Paolo však přiznává, že se tato gesta obvykle stávají až příliš formálními, kdy se jejich mediální okázalost, odráží spíše v televizních obrazovkách než ve

¹⁶ Letter to the Friends of the Monastery of Saint Moses . Letters [online]. 2002 [cit. 2007-12-05]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

¹⁷ Rozhovor autora s otcem Paolem dne 26. 12. 2007.

skutečnosti zakoušené v životech miliónů křesťanů a muslimů žijících po celém světě v naprosto oddělených myšlenkových světech, byť mnohdy civilně na úrovni jakési každodenní snášenlivosti a indiferentní tolerance vedle sebe.

Komunita Al-Khalíl si proto bere za úkol probourání těchto mocných bariér, které spočívají podle otce Paola na dvou úrovních. V první řadě je to rovina bariér způsobených dvěma naprosto odlišnými konceptuálními dimenzemi, kterými jsou oba světonázorové systémy zvané křesťanství a islám vymezeny. Tato sémantická a kategorická odlišnost je legitimní a je projevem reality, která teprve v posledních desetiletích dostává sice problematické, leč legitimní místo v sociálně vědním, politickém a snad i náboženském poznání. Tato skutečnost plurality je zdrojem pestrosti, bohatosti a krásy tohoto světa a je tudíž potřeba si jej vážít a chránit jej. Úroveň druhé bariéry je lidská či sociální; je způsobená neporozuměním mezi lidmi, jejich neochotou jeden druhému naslouchat. Je sice pravda, že toto může být do značné míry podněcováno obsahovými rámci obou světonázorových systémů, podle otce Paola jsou ty ovšem často zakaleny a desinterpretovány mocenskými a jinými zájmy, které se těmto systémům podsouvají a vedou tak k jejich zneužití.¹⁸

¹⁸ Z autora rozhovorů z otcem Paolem, prosinec 2007.

2. Konceptuální a ideová východiska komunity

2.1. Kulturní a spirituální exodus

2.1.1. Otec Paolo a jeho rozhodnutí pro svět islámu

Na počátku novodobých dějin kláštera Már Músá stála jakási vnitřní síla vycházející z motivace a osobního rozhodnutí kladně odpovědět na pocit zvláštního povolání. Otec Paolo se s námi rozdělil o svůj zážitek, který prožil v mládí, ještě coby jezuitský novic a student filosofie a teologie, během ignaciánských exercicií. Počátkem druhého týdne svých duchovních cvičení prožil pocit intenzivního volání do světa islámu. Hovoří o vnitřním hlasu, který v něm probouzel fascinaci a neodolatelnou touhu se k islámu nějak přiblížit, seznámit se s ním! Otec Paolo přiznává určitou minimální zkušenost s islámem, kterou získal v mládí, když se se svými přáteli vydal víceméně turisticky do Turecka, Libanonu a Jordánska; či coby křesťanský poutník na cestě do Svaté země. Sám však těmto cestám zvláštní váhu v souvislosti se svým povoláním a se svým rozhodnutím nepřikládá; neboť ona touha přiblížit se islámu, kterou prožil během oněch exercicií, byla s prostou turistickou fascinací, kterou snad prožíval během těchto dřívějších cest na Blízký východ, neporovnatelná. Tvrdí, že kdyby tenkrát podobným způsobem pocítil povolání do Indie či do Číny, rozhodl by se pravděpodobně stejně kladně. V tomto smyslu otec Paolo připisuje svému zážitku mystický charakter a svému povolání jistý nadracionální či nadpřirozený význam.¹⁹

I pro tradici tak bohatých misijních zkušeností, jakou disponuje jezuitský řád, je ovšem misijní vyjítí do světa islámu jevem poměrně vzácným. Snad proto, že se jedná o tolik specifickou vztahovou strukturu mezi světem křesťanským a islámským. Coby člen jezuitského řádu jistě nacházel inspiraci v mnoha osobnostech, které se rozhodly podobně vystoupit ze svého kulturního kontextu a vydat se do nitra myšlenkově, hodnotově a sociokulturně naprosto cizího světa. Sám se hlásí ke zkušenostnímu a myšlenkovému odkazu jezuitů barokního období působících v Indii a Číně, kteří zvolili cestu tzv. akomodace za účelem zpřístupnění evangelia lidem

¹⁹ Zážitek spjatý s jeho rozhodnutím vyjít vstříc světu islámu byl uznán jeho představenými za autentický a zpočátku se dočkal i značné podpory svého řádu. Po dokončení studia filosofie a teologie na Papežské univerzitě v Římě pokračoval studiem arabistiky a islamistiky na jezuitské univerzitě v Libanonu a později mu bylo uděleno povolení studia islámského práva při damašských mešitách.

odlišných kultur a tradic snahou o jeho vyvázání z kulturního kontextu evropské civilizace²⁰. Z recentní historie nachází inspiraci u jezuitů a benediktinů, kteří se pokusili či stále pokouší o radikální inkulturaci v Japonsku²¹ a Indii²² a jejím myšlenkovém a jazykovém světě. Bezprecedentním příkladem, vzorem a nevyčerpatelným zdrojem inspirace se však pro něj stal životní příběh a odkaz významného arabisty, orientalisty, kněze, mystika a politického aktivisty Louise Massignona.

2.1.2. Po cestě vyšlapané Louisem Massignonem

V Massignonově akademickém díle, stejně jako v jeho spirituálně-teologických úvahách, našel jakousi vstupní bránu k islámu. A lze říci, že je to snad otec Paolo, který založením komunity Al-Khalíl uvedl většinu z jeho myšlenek do praxe.²³ Komunita Al-Khalíl se tak považuje za přímého následovníka či pokračovatele svérázné, originální a dodnes patrně nedocenené spirituality Louise Massignona.²⁴ Životní příběh této košaté osobnosti se sice diametrálně odlišoval od Paolova, skýtal však budoucí komunitě zásadní svědectví života v obou světech, který se snažila sama nalézt.

Louis Massignon, jenž se narodil a byl vychován v rodině zbožné katolické matky a agnostického otce, tíhl ke světu islámu již od brzkého mládí. Jeho nadání a nadšení jej již ve velmi raném věku vyšvihlo do popředí intelektuálních a akademických kruhů tehdejší koloniální Francie. Naučil se výborně arabsky, persky i turecky; publikoval nesčetné množství kvalitních prací týkajících se islámu a arabského světa a stal se tak jedním z průkopníků modernější arabistiky a islamistiky vůbec. Jeho životopiscům²⁵ však neuniká jakési intimní pozadí jeho, v jistém období až vášnivého, zájmu o islám.

Ve velmi brzkém věku se odklonil od katolické praxe své matky a pod vlivem pařížské intelektuální a umělecké bohémy 19. století, která se vyznačovala

²⁰ Máme na mysli *Roberta di Nobili* a *Mattea Ricci*.

²¹ Např. Hugo M. Enomiya-Lasalle (1898-1990).

²² Např. Raimundo Panikkar, Jules Monchanin, Bede Griffiths apod.

²³ Jsou rozpracovány především v dílech: *L' Hospitalite Sacree*, *Les trois priers d' Abraham*. My se jimi souhrnně a stručně budeme zabývat v průběhu této kapitoly.

²⁴ Rozhovor autora s o. Paolem dne 23. 7. 2007.

²⁵ Těmi jsou především Herbert Mason, Daniel Massignon (Louisův syn).

nespoutaným a experimentálním erotickým a estetickým životem, tíhnul k jakémusi duchovnímu a kulturnímu hledačství. Byl fascinován severoafrickou pouští evokující asketismus a mysticismus, stejně jako orientálním esteticismem podněcujícím smysly a fantazii. Osudným se pro něj stalo setkání s *Luisem de Cuadro*, mladým španělským šlechticem a konvertitou k islámu, který Massignona pod záminkou hlubšího porozumění islámu přiměl k naprosté oddanosti a zasvětil jej do různých homosexuálních praktik. Hluboce zasažen touto zkušeností kontaktoval v Egyptě další mladíky a v těchto praktikách pokračoval i během své osudné expedice²⁶ do oblasti Mezopotámie.²⁷

Tato cesta se pro něj stala oním nejvýznamnějším životním mezníkem, neboť právě během ní prodělal svou konverzi. Při plavbě po Tigridu byl zachvácen bahenní horečkou a ocitl se v deliriu na pokraji smrti. Tehdy prožil svůj zážitek mystického rázu, o němž hovoří jako o „setkání s Cizincem“²⁸. Vypráví o něm, jako o návštěvě osoby bez tváře, o které byl přesvědčen, že to musí být jedině Bůh, který jej přišel zachránit před smrtí. A skutečně – krátce poté se takřka zázračně uzdravil, načež brzy poté přistoupil ke svátosti smíření.²⁹

Zde tedy dospíváme k zásadnímu momentu, který se pro komunitu stal tolik určující. Massignonova konverze totiž neznamenal obrat od jeho lásky k islámu ke křesťanství. Právě naopak! Během svého pobytu v Bagdádu právě pracoval na své monumentální disertační práci týkající se života súfíjského mystika *Al-Halládže*, o němž hovoří jako o svém učiteli a přímluvci na cestě k Bohu. Stejně tak vnímal význam a intenzitu arabských modliteb svých muslimských přátel, kteří se za něj přimlouvali, když se nacházel v deliriu na smrtelné posteli. Lze říci, že celý kontext jeho mystického zážitku byl opět spojen s orientálním homoerotickým esteticismem³⁰. Vždyť jen krátce před tímto mystickým zážitkem se v něm opět rozhojnily city, tentokrát vůči jeho mladému průvodci a sluhovi Abdul Džabarovi.

²⁶ Byla archeologická expedice, kterou byl pověřen samotnou Francouzskou vládou.

²⁷ MASSIGNON, Daniel, LACOUTURE, Jean. *Le Voyage en Mesopotamie et la Conversion de Louis Massignon en 1908*. [s.l.] : Cerf, 2001. 149 s. ISBN 278-2204065818. s. 17.

²⁸ MASSIGNON, Louis. *L' Hospitalite Sacree*. [s.l.] : Nouvelle cite, 1987. 482 s. ISBN 978-2853131575. s. 121.

²⁹ MASSIGNON, Daniel, s. 38.

³⁰ Tento se vyskytuje v Massignonově biografii: viz např. MASSIGNON, Daniel, 28, 34, 112. Příležitostně jej užívá také otec Paolo, který se tím patrně snaží vystihnout význam Massignonovy citlivější a problematičtější sexuální orientace na cestě k islámu. Ta byla u Massignona totiž výhradně provázána s citovou vazbou k jeho muslimským přátelům a smyslnou náklonností k muslimským mladíkům. Otec Paolo rovněž vyzdvihuje roli citového a estetického zaujetí, které je obecně potřeba k tomu, aby člověk překročil meze svého vlastního zázemí; v tomto případě tedy definovaného kulturně či nábožensky.

Návštěvu Cizince bez Tváře později interpretoval jako moment pozdvíhnutí své duše od mladíka s krásnou tváří k neuchopitelné kráse Jediného.³¹ Jeho konverze byla tedy specifická a originální tím, že ji prožil právě uprostřed myšlenkového, symbolického i empirického světa islámu a podle Massignonova chápání, i díky němu.

Massignonova konverze tedy neznamenal návrat k západoevropské katolické kultuře, nýbrž naopak byla výrazem jeho víry v Boží působnost v islámském světě. Muhammada považoval za autentického Proroka a islám tudíž chápal jako pravé Boží zjevení; ovšem ve smyslu obratu Arabů k přirozenému náboženství založenému na víře v jednoho Boha, které bylo zjeveno Abrahámovi ještě před uzavření smlouvy s Mojžíšem a nikoli jako doplnění, pokračování či překonání křesťanské zvěsti.³² Nenazíral jej však s despektem. Islám vnímal především jako splnění zaslíbení, kterým se Bůh zavázal synům Izmaele. V posledku jej považoval za vlastní životní prostředí, za kontext, v němž je schopen autenticky žít evangelium Ježíše z Nazareta, kterému uvěřil; podobně jako apoštolové žili evangelium coby věřící židé.³³

Vyhledával africkou a arabskou poušť pro svá rozjímání, studoval arabské křesťanské a sůfijské světce a modlil se takřka výhradně v arabštině. Kdykoli měl příležitost, účastnil se liturgického života spíše katolických církví orientálních ritů než své domovské církve. Patrně vrcholem svého do arabského světa zasazeného křesťanského života, se dočkal, když mu bylo při soukromé audienci u Pia VII. uděleno výjimečné povolení k přijetí svátosti kněžství v byzantském ritu řecko-melechitské katolické církve, jejímž liturgickým jazykem je právě jeho milovaná arabština.³⁴

2.1.3. Abrahámovský exodus

Příběh Louise Massignona tedy vypovídá o zkušenosti člověka, který se rozhodl opustit své kulturní zázemí a rozhodl se vyjít vstříc směrem zcela odlišnému hodnotovému, intelektuálnímu, sociálně strukturovanému a kulturnímu světu. Pozoruhodné přitom je, že ačkoli Massignona zpočátku přitahovala spíš estetika

³¹ MASSIGNON, Daniel, s. 111.

³² MASSIGNON, Louis. Sur l' Islam. [s.l.] : Edition de l' Herne, 1995. 126 s. ISBN 978-2851973245.

³³ Tamtéž, s. 87. O islámu jako kontextu křesťanství viz dále.

³⁴ MASSIGNON, Louis. Sur l' Islam. s. 76.

Orientu než islám jako takový³⁵, jeho konverze a přijetí evangelia jej současně přivedly k hlubšímu zájmu o obsah Koránu, o díla muslimských myslitelů³⁶ apod. Dokonce hovoří o tom, že jej právě Ježíš přivedl k islámu mnohem blíže, než mu byl v době před konverzí; neboť *jeho srdce obrátil k pravému a jedinému Bohu*³⁷.

V tomto smyslu se o svém spirituálním vývoji vyjadřuje i otec Paolo. Prohlašuje, že teprve až kulturní sblížení s islámem jej učinilo pravým věřícím. *„Do doby, než jsem přišel sem do syrské pouště, byl můj vztah k Bohu příliš prodchnutý duchem sekularismu, který v mnohém kastruje náš vztah k Absolutnu. Když mě ale Pán povolal do světa islámu, začal jsem takřka každodenně zakoušet Jeho přítomnost, Jeho velikost, Jeho dobrotu a milosrdenství.“*

Na jiném místě říká: *„S pokračujícím studiem islamistiky a arabistiky jsem zakoušel velkou nejistotu, možná místy i úzkost z toho, že začínám žít jakoby ve dvou světech, naprosto odlišných a konceptuálně nesmiřitelných. Nepřestával jsem však cítit, že mě Bůh volá k tomu, abych se do světa islámu vydal cele, a nikoli jenom napůl. Že nemohu být nadále evropským sekulárním křesťanem, nýbrž že se mám stát islámským křesťanem“*³⁸ ... *„Časem jsem si uvědomil, že stojím na cestě Abrahámově, který byl povolán vyjít z chaldejského Uru a z domu svého otce do země, o které neměl vůbec žádnou jistotu, že bude zaslíbená. A víme, že i v ní pak musel Abraham bojovat. Až zde jsem pochopil, co to znamená být křesťanem. Znamená to vyjít ze svých vlastních jistot a opustit svou zemi, svou identitu.“*³⁹

Rozhodnutí pro svět islámu pro otce Paola znamenalo především mnohorozměrný exodus. Když pomíneme skutečně fyzický odchod z pohodlí důvěrně známého prostředí Evropy, musel podstoupit především náročný exodus kulturní. Můžeme patrně přímo hovořit o kulturním a spirituálním exodu, kdy se rozhodl pro radikální vyjítí ze svých intelektuálních pozic, kulturních zvyklostí, duchovních jistot, tedy celkově z řádu dosavadních životních zkušeností. Tento akt hodnotí jako opuštění světa řecko-latinských myšlenkových schémat, koncepcí a pojmů, které zakládají dominantní a historicky nejvlivnější teologický rámec

³⁵ I ten byl Massignonem vnímán zpočátku zejména esteticky než prakticky a obsahově.

³⁶ V době své konverze pracoval na své dizertační práci věnované Al-Halládžovi, o kterém později hovoří jako o svém mistrovi a přímluvci. Viz MASSIGNON, Louis. Hallaj : Mystic and Martyr. [s.l.] : Princeton University Press, 1994. 336 s. ISBN 978-0691019192. s. 10-23.

³⁷ MASSIGNON, Louis. Sur l' Islam. s. 112.

³⁸ Rozhovor autora s otcem Paolem dne 22. 12. 2007.

³⁹ Taktéž.

křesťanství. Otec Paolo říká: „Člověk je najednou zcela předefinován; a s ním i celá jeho minulost, přítomnost a budoucnost...“⁴⁰

Obdobný exodus musel ovšem podstoupit v podstatě každý člen komunity. Nemáme na mysli pouze těch několik členů komunity, kteří přišli z Evropy podobně jako otec Paolo. Zde je potřeba zmínit, že v některých aspektech náročnější než exodus kulturní, je exodus z lidských předsudků, z resentimentu předávaného z pokolení na pokolení a z hluboce zažité nesympatie. Tento se týkal těch bratří a sester, kteří se v Sýrii narodili a kteří vyrostli ve světě islámu s určitým komplexem méněcennosti, vyplývajícím z pocitu náboženské menšiny, která si činí nárok na kulturní dědictví své země před jejím dobytím muslimy.⁴¹ Jejich křesťanská identita je proto mnohdy velmi silná a i v přídech těch křesťanů, pro které víra samotná či obsah křesťanské nauky příliš mnoho neznamena, je právě pocit jejich sociální a kulturní přináležitosti ke křesťanství velmi silný.⁴²

Otec Paolo však říká: „*Jdeme-li po cestě Abrahámově, jdeme po cestě pravé víry v Boha, který nás vyvádí ze všeho starého. Tedy i ze všeho, čím jsme byli doposud. Některé z nás přivádí do světa islámu z prostředí sekulární Evropy. Jiné z nás ze světa arabského křesťanství, které se však vůči islámu mnohdy příkře vymezuje.*“⁴³

2.2. Abrahámovská pohostinnost

2.2.1. Zkušenost pohostinnosti mystické a kulturní

Teprve zkušenost exodu a snaha o radikální inkulturaci, která se projevuje především změnou smýšlení a přistoupení na jiné vzorce vnímání světa, dovoluje komunitě Al-Khalíl proniknout do dalšího významného momentu tzv. abrahámovské spirituality. Opět zde vychází z životního příběhu a spirituálního odkazu Louise Massignona:

Krátce předtím, než se tajemně setkal s Cizincem bez tváře, zakusil intenzitu arabské pohostinnosti. Jeho expedice do oblasti Mezopotámie se uskutečnila v letech

⁴⁰ Rozhovor s otcem Paolem dne 23. 7. 2007.

⁴¹ Vyplývá z rozhovorů autora se sestrou Hudou dne 22. 7. 2007 a s otcem Jaquesem dne 25. 7. 2007.

⁴² Vyplývá z autorova terénního výzkumu; z pozorování a rozhovorů s mnoha syrskými křesťany různých konfesí.

⁴³ Rozhovor s otcem Paolem dne 23. 7. 2007.

1907/08, a to za velmi nepříznivých politických okolností. Osmanská říše se pomalu rozpadala a na Blízkém východě panovala celková podezřívavost a nejistota. V Bagdádu se však dočkal velkorysého přijetí rodinou Alousi, která se těšila nemalé společenské prestiži. Ačkoli byl cizincem a pro ně neznámým a obecně podezřelým člověkem, zahrnula jej vřelou pohostinností. Massignon dokonce uvádí, že s ním sdílela vše – pohodlí, jídlo, rodinnou atmosféru; že o něj pečovala jako o vlastního. A když byl nařknut ze špionáže, riskovali jeho noví přátelé vlastní pověst, aby mu pomohli uniknout z Iráku a zajistili mu doprovod na zpáteční cestě. A když byl při plavbě po Tigridu stížen onou bahenní horečkou a během halucinací se choval podezřele, zaručili se za něj před tureckými úřady a modlili se u jeho lůžka za jeho uzdravení.⁴⁴

Kombinace zkušenosti pohostinnosti, které se dočkal coby neznámý a podezřelý cizinec ze strany arabského obyvatelstva a mystického „setkání s Cizincem bez tváře“, prostoupila veškeré Massignonovo teologické myšlení a cítění. Inspiraci pro teologickou interpretaci této zkušenosti našel ve zcela výmluvném biblickém obrazu Abraháma, který v dubovém háji v Mamre (Gen.18) přijímá a hostí tři cizince:

„I ukázal se Hospodin Abrahamovi při božišti Mamre, když seděl za denního horka ve dveřích stanu. Rozhlédl se a spatřil: Hle, naproti němu stojí tři muži. Jakmile je spatřil, vyběhl jim ze dveří stanu vstříc, sklonil se k zemi a řekl: ‚Panovníku, jestliže jsem u tebe našel milost, nepomíjej svého služebníka. Dám přinést trochu vody, umyjte si nohy a zasedněte pod strom. Rád bych vám podal sousto chleba, abyste se posilnili; potom půjdete dál. Přece nepominete svého služebníka.‘ Odvětili: ‚Učiň, jak říkáš.‘“ (Gen 18-15).

Tímto pozoruhodným biblickým motivem byli křesťané fascinováni již od prvních staletí. Starobylá orientální křesťanská tradice, zaujatá trinitologickou dogmatikou, v tomto obrazu spatřovala především předobraz Nejsvětější Trojice – Otce, Syna a Ducha svatého. Massignon v tomto případě dává přednost fundamentálnímu znění

⁴⁴ MASSIGNON, Daniel, s. 56.

textu před metaforickým výkladem a vyzdvihuje jeho dějový a vztahový rozměr⁴⁵. Příběh je uvozen větou: „I ukázal se Hospodin Abrahámovi při božišti v Mamre...“, načež Abrahám spatřuje cizince. Toto spojení Massignon chápal doslova: Bůh se Abrahámovi ukázal v cizincích!⁴⁶ Abrahám se k nim rozeběhne, sklání se před nimi a doslova naléhá, aby u něj na chvíli spočinuli a mohl je pohostit:

„Abraham rychle odběhl do stanu k Sáře a řekl: ‚Rychle vezmi tři míry bílé mouky, zadělej a připrav podpopelné chleby.‘ Sám se rozeběhl k dobytku, vzal mladé a pěkné dobytče a dal mládenci, aby je rychle připravil. Potom vzal máslo a mléko i dobytče, jež připravil, a předložil jim to. Zatímco jedli, stál u nich pod stromem...“

Zdá se, že zde Massignonova zkušenost odhaluje jakousi zajímavou vnitřní spojitost mezi biblickým obrazem Abraháma poznávajícího Boha v cizincích a obecným kulturním jevem, který v mnoha semitských kulturách nabývá posvátného významu. Otec Paolo přiznává, že jej obdobná zkušenost s vřelou pohostinností provázela kdykoli se ocitnul v arabské zemi. A to již v době, kdy se nebyl arabsky schopen vůbec domluvit! A snad právě skutečnost, že se s tímto kulturním projevem setkával jak u muslimů, tak u křesťanů, jej vedla k myšlence, že na této platformě se mohou křesťané a muslimové setkávat společně bez toho, že by si vzájemně rozuměli.

2.2.2. Pohostinnost jako platforma setkání křesťanství a islámu

Úvahové postupy otce Paola poukazují na poněkud nevýrazný výraz křesťanské symboliky. Ve svých projevech během liturgií či v neformálních rozhovorech se snaží poukázat na mnohem širší lokaci této tematiky v Písmu svatém. Biblický výraz pohostinnosti vůči cizinci se totiž neobjevuje v Písmu jen v Genezi v souvislosti s Abrahámem. Ten je spíše jakýmsi pravzorem pohostinnosti.⁴⁷ Pohostinnost jakožto posvátný akt je však prostoupena celou Biblií! Posvátnost

⁴⁵ Viz např. MASSIGNON, Louis. *L' Hospitalite Sacree*. [s.l.] : Nouvelle cite, 1987. 482 s. ISBN 978-2853 131575. s. 23, 57-59, 365.

⁴⁶ Tamtéž, s. 58.

⁴⁷ Rozhovor s otcem Paolem dne 23.12. 2007.

pohostinnosti pro Izrael spočívá v připomenutí, že kdysi býval také cizincem.⁴⁸ Jedná se ale také o projev milosrdenství. Cizinec by měl být přijímán s láskou, ve jménu Boha, který jej miluje a je proto nutné jej chránit i za cenu nejvyšších obětí. V Novém zákoně nabývá dokonce jakéhosi eschatologického charakteru, kdy se stává dokonce příslibem, kterého se milosrdnému a pohostinnému člověku dostane od samotného Ježíše při posledním soudu.⁴⁹ „V *posledku i Nový zákon užívá hostinu s Abrahámem, Izákem a Jákobem jako eschatologický obraz. Pohostinnost se tedy stává jakýmsi teleologickým výrazem biblického jazyka.*⁵⁰

Podobným způsobem se snaží poukazovat na koránské důrazy týkající se pohostinnosti, které pravděpodobně věrně demonstrovají onu pověstnou pohostinnost arabské domácnosti. Zvláště významné se pro komunitu stávají ty verše, které ji uvádí rovněž do souvislosti s Abrahámem (Ibrahímem):

„Zdaž doneslo se ti o Abrahámových poctěných hostech vyprávění? Hle, vešli k němu a pravili „Mír“, a on odpověděl: „I vám mír, lidé neznámí!“ A k rodině své odešel a tučně sele připravil a se slovy „Což jíst nebudete?“ jim je předložil“ (51:24-27).

Otec Paolo tedy v posvátné pohostinnosti shledal nejen jistou platformu vzájemného porozumění mezi křesťany a muslimy (a případně také židy), nýbrž také onen způsob života křesťana, který může takto žít svůj plnohodnotný křesťanský život v *Dár al-islám* – tedy v příbytku islámu⁵¹. Obrazně se může jednat také o způsob života v oné „zemi zaslíbené“, do které se rozhodne křesťanský poutník a misionář spolu s Abrahámem podniknout duchovní a kulturní exodus do zcela cizího světa, kde platí jiná kulturní, jazyková, sociální a právní pravidla, a kde se tudíž člověk není schopen dorozumět. Zdá se, že v tomto pojetí by mohla pohostinnost zakládat mezilidské vztahy tam, kde se nemohou zakládat na tzv. vzájemném porozumění.

Komunita Al-Khalíl tedy našla v posvátné tzv. abrahámovské pohostinnosti stěžejní výraz své spirituality, obsah svého charismatu a formu uskutečnění své

⁴⁸ Viz např. Lv 19,33n.

⁴⁹ Např. v Mt 25,35-43, nebo ve Zj 3,20.

⁵⁰ Zde bych srovnal myšlenku některých teologů, že dialog je způsobem existence; že má smysl sám v sobě a že tudíž nemusí být ospravedlňován ničím vnějším, ani instrumentalizován ve jméno nějakého externího cíle. Viz např. HOŠEK, Pavel. Na cestě k dialogu: Křesťanská víra v pluralitě náboženství. Praha: Návrat domů, 2005. 202 s. ISBN 80-7255-126-4.

⁵¹ Podle islámského právního pojetí je svět rozdělen na dvě části: na příbytek islámu, v němž panuje islám a uplatňuje se Boží zákon, a na svět války – tj. ten, kde lidé žijí bez poznání Božího zákona. Viz MENDEL Miloš, Džihád: Islámské koncepte šíření víry. Brno: Atlantis, 1997. 232 s. 80-7108-151-5.

misijní intence: usilovat o smíření a porozumění mezi křesťany a muslimy a o sblížení křesťanství a islámu. Otec Paolo se k tomu vyjadřuje takto: „Zde se nejedná o téma pohostinnosti, nýbrž o pohostinnost jako takovou – jako o akt a službu lásky, kterou chceme projevovat našim muslimským přátelům a kterou chceme sloužit místní ummě. Nejedná se však o nic nerovnocenného, o nic ponižujícího, neboť se stejným způsobem dostává pohostinnosti nám, kdykoli přicházíme do domů našich muslimských přátel. Jedná se o platformu vzájemného porozumění, které je zdejšími arabským muslimům rozhodně přirozenější než dialogická setkávání nad jednotlivými tématy křesťanské a muslimské věrouky“⁵²

2.3. Exkurs: Praktické podoby pohostinnosti v klášteře

Abrahámovská pohostinnost je dokonale zakomponována do každodenního života v klášteře. Veškerý život komunity je tomuto charismatu podřízen. Co je však ještě pozoruhodnější, je skutečnost, že tato pohostinnost, jež se projevuje především pozváním ke stolu, poskytnutím pokrmu, přístřeší, odpočinku a především vřelé péče, je důmyslně propojena se samotným liturgickým životem komunity. Podle slov sestry Hudy se oba aspekty komunitního života stávají při správném pochopení komplementárními: „*Tak jako Abrahám přijal v Cizincích Boha, tak se stává pohostinnost v podstatě liturgií; kontemplací Svatého svatých. A liturgie se naopak stává zdrojem pohostinnosti, neboť při ní my sami zakoušíme, jak jsme zváni k hostině s našim Pánem. Při liturgii se Bůh dává nám, v aktu pohostinnosti se zase dáváme my jemu. Jedno od druhého nelze oddělit. Život v klášteře je pro nás extází lásky, kterou přijímáme a dáváme.*“⁵³

Tomuto propojení pohostinnosti a liturgického života komunity odpovídá i rozvržení prostoru centrálních prostor kláštera, které se nacházejí na terase staré budovy a na které se odehrává i podstatná část každodenního života komunity:

Na ní se nachází kaple, v níž probíhají ranní chvály, rozjímání a hodiny katechismu, stejně jako večerní meditace a liturgie.⁵⁴ Při východu z ní se člověk

⁵² Rozhovor s otcem Paolem dne 23. 12. 2007.

⁵³ Rozhovor se sestrou Hudou dne 22. 7. 2007.

⁵⁴ Celá kaple je dnes potažena koberci, jako výraz respektu k posvátnému místu, jenž je typický pro muslimské kulturní prostředí, a také vyčinenými kůžemi zvířat, majícími rovněž navodit atmosféru

ocitně rázem v tzv. Abrahámově stanu. Takto bývá označováno jednak prostranství na terase s impozantním výhledem na údolí a do pouště, dále se má tímto výrazem na mysli vlastní dostatečně prostorný stan vystavěný na dřevěných pilířích a dřevěném podkladě přímo nad terasou, který jednak skýtá útulné přístřeší a v horkých letních měsících i nezbytný stín. V těchto prostorech se uskutečňuje každodenní život komunity zaměstnané ve službě přicházejícím hostům, tedy pohostinství ve vlastním slova smyslu – třikrát denně společné stolování ve smyslu snídaně, oběda, večeře; jakož i v arabské kultuře důležité posezení u čaje, kávy, vodní dýmky, při kterém se mohou v přátelské a uvolněné atmosféře otevírat všední i delikátní témata.⁵⁵

Každodenní praxe pohostinnosti v klášteře sv. Mojžíše je sledovatelná ve třech modelech. Jak je z následující deskripce patrné, odráží jak lokální sociální a kulturní charakter Sýrie, tak aktuální stav globalizovaného světa:

2.3.1. Ekumenický model

V případě ekumenického modelu se jedná takřka o přirozený jev, kdy do kláštera každodenně putují desítky poutníků, výletníků a návštěvníků z okolí Nebeku, ale i z celé Sýrie. Jsou to především křesťané s nejrůznějším konfesním a denominačním zázemím, kteří v klášteře shledávají své duchovní dědictví. V případě katolických církví se jedná o naprosto samozřejmou záležitost příležitostně se účastnit liturgického života jiného ritu. O něco vzácnější je pozorovat, jak se v praxi stírají rozdíly mezi katolíky a křesťany některé z východních ortodoxních (syrská, popř. arménská) církví. Příslušníci obou konfesí se společně setkávají jak v liturgii, tak během společných hostin. Zdrojem jakési samozřejmosti tohoto praktického ekumenismu je samotná komunita, jejíž členové vytváří dohromady pestrou denominační mosaiku.⁵⁶

semitské pastevecké kultury. Pro pohodlí je prostor podél stěn a pilířů vystlán nízkou pohovkou, připomínající typické vybavení společenských místností tradičních arabských domácností, a k dispozici je i značné množství polštářků k sezení.

⁵⁵ Z terénního deníku autora: Červenec 2007.

⁵⁶ Ta byla od počátku komunity zmiňována v posudcích biskupského vyjádření jako problematická vzhledem k tomu, že katolická církev s východními orientálními církvemi sice před několika lety podepsala prohlášení o společné christologii, k prohlášení společného communia prozatím nedošlo. Tato problematika se promítá do neustávajícího napětí mezi komunitou a její mateřskou Syrskou katolickou církví. Tato problematika společného communia se odrazila v případě bratra Butrose, původně náležejícího k syrské ortodoxní církvi, který musel formálně přestoupit k jejímu uniátskému

Otec Paolo tuto pluralitu vnímá jako dar a příležitost k vzájemnému obohacení a podněcování, které by mělo umožnit formaci dynamické spirituality členů komunity i návštěvníků kláštera, *kteřá jednak autenticky odráží jak kulturní a sociální realie Sýrie, ale která je takéž projevem živého Ducha Kristova.*⁵⁷ Tzv. dynamická spiritualita je předmětem mnoha úvah či esejů⁵⁸ publikovaných na webových stránkách komunity a častým tématem komunitou uspořádaných konferencí a seminářů.⁵⁹

Poněkud problematickým bodem této formy spontánního ekumenismu by podle našeho názoru mohla být jistá kontroverze s kanonickým právem týkající se udělování svátostí i příslušníkům těch církví, které nemají s katolickou církví společné *communio*. Otec Paolo v případě, že je při liturgii zjevná přítomnost nekatolických věřících, před každým svatým přijímáním provolává: „*Kdo může přistoupit, nechť přistoupí!*“ Podle svých slov však osobně vnímá tuto liturgickou formuli jako výzvu ke svědomí každého jednotlivého člověka a nikoli v legislativním slova smyslu. Svěřil se nám, že se již nejednou stalo, že ke svatému přijímání spontánně přistoupili i muslimové. Okomentoval jednoduše: „*Patrně to podle kanonického práva v pořádku není. Ale domnívám se, že Duch svatý dokáže překvapit, šokovat, protože sám nepodléhá žádnému zákonu. Já chci věřit, že pokud se někdo z nekatolíků či dokonce muslim rozhodne přistoupit ke katolickému svatému přijímání, je veden Duchem svatým. Tomu chci věřit. A pokud tomu tak není, necítím se rozhodně já být kompetentní bytostí, která by mohla soudit svědomí lidí.*“⁶⁰

Komunita tedy i v tomto smyslu vytváří jakési neoficiální *communio* mezi členy jednotlivých církví a přispívá tak k podpoře jakéhosi společného křesťanského vědomí.⁶¹ Klášter sv. Mojžíše tak vytváří místo společného setkávání mezi křesťany v nejrůznějších denominačním zastoupení a skýtá jim jedinečnou příležitost pro důvěrnější vzájemné sblížení.

protějšku. V ostatních případech členů komunity se jedná o pluralitu ritů jejich mateřských církví, ovšem již pouze v rámci katolické církve.

⁵⁷ Z homilie otce Paola dne 21. 7. 2007.

⁵⁸ Viz např. DALL' OGLIO, Paolo. Societé, religion et spiritualité dans la perspective des chrétiens de Syrie. Articles [online]. 2005 [cit. 2007-11-21]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

⁵⁹ Viz dále.

⁶⁰ Rozhovor autor s otcem Paolem dne 19. 7. 2007.

⁶¹ Z rozhovorů s respondenty v klášteře dne 28. 7. 2007.

2.3.2. Křesťansko-muslimský model

V tomto bodě se budeme moci obrátit k otázce po vztahu muslimů ke klášteřu a ke komunitě v něm působící. Jak jsme již uvedli v 1. kapitole, samotné počátky působení raného společenství dvou mnichů a jejich dobrovolných pomocníků v Deir Mār Músá byly spojeny s aktivní podporou místních muslimských obyvatel. Jejich materiální pomoc a vstřícnost byla integrována do realizace charismatu pohostinnosti komunity a sami tak napomohli jejímu vzniku. Otec Paolo často uvádí, že klášter je a vždycky byl symbolickým, kulturním a duchovním dědictvím i místní muslimské obce, která po celá staletí k tomuto místu chovala úctu. Ta je evidentní mj. v každodenním životě kláštera, kdy obvykle mezi desátou hodinou ranní a třetí hodinou odpolední se Abrahámův stan naplní zejména muslimskými návštěvníky. V zásadě bychom mohli hovořit o dvou typech muslimských návštěvníků kláštera. V prvním případě se jedná o příchozí rodiny s dětmi z blízkého i vzdálenějšího okolí, kteří putují do kláštera za účelem jakési relaxace, v rámci jakéhosi rodinného výletu. Druhý typ příchozích sem směřuje explicitně kvůli setkání se s komunitou, popř. s jejími myšlenkami, s jejím posláním, tedy i za účelem samotného mezináboženského dialogu.

Je zřejmé, že první případ bude častější. Rodiny s dětmi se tak stávají každodenní příležitostí komunitě uskutečňovat ten aspekt jejího poslání, který akcentuje službu muslimům či vydávání svědectví o její lásce k nim. Návštěva těchto rodin, byť rovněž z Nebeku, je vnímána trochu jinak, než je tomu v případě návštěvy místních křesťanských rodin. Muslimským je věnována jakoby větší pozornost a je rozhodně vzácnější vidět kohokoli z muslimských hostů, že by se nějak výrazně zapojil do běhu života v klášteře. V případě, že se v době oběda v Abrahámově stanu sejde zároveň křesťanská i muslimská rodina, je velmi příznačné, že křesťanská bude nějakým způsobem mít tendenci obsloužit muslimskou. Neřekli bychom, že z důvodu nějaké poníženosti, nýbrž spíše z pocitu, že „jsou v klášteře prostě více doma“ a považují se tedy za jejich hostitele. Během svého výzkumu jsme nezaznamenali nějakou zvláštní tendenci navazování bližších vztahů či kontaktů mezi muslimskými a křesťanskými rodinami. Jejich komunikace probíhala spíše velmi formálně, se vši slušností, patrně nikterak odlišně od každodenní komunikace v běžném životě. Určitá zvláštnost bude zřejmě spočívat ve vnitřním postoji těch křesťanů, kteří jsou při svých návštěvách kláštera konfrontováni s muslimskými

návštěvníky a zároveň s postojem a chováním členů komunity vůči nim. Po jejich vzoru mají tendenci „brát na sebe roli služebníka“⁶² a překonávat tak komplex méněcennosti minoritní skupiny v zemi a frustraci z určitého sociálního ponížení tím, že tento svůj sociální či kulturní statut svobodně přijmou. K tomu přispívá také otec Paolo během svých promluv při liturgiích a příležitostných setkáních, kdy frekventovaně zdůrazňuje „lásku, kterou chová Bůh k muslimům“⁶³, „poslání lásky, které křesťané mají mezi muslimy“⁶⁴ a zároveň „jedinečnost, krásu, význam a důležitost islámu a jeho poselství pro křesťanský svět“⁶⁵. Jakým způsobem se tento apel a jednotlivé zkušenosti, ať již s příkladem komunity či s každým konkrétním setkáním s muslimy v klášteře, odráží v každodenním životě příslušníků obou tradic, je v této fázi našeho bádání a možná i v této fázi působení komunity Al-Khalíl těžké stanovit. Otec Paolo doufá, že se díky vzájemnému setkávání v klášteře začnou přinejmenším odbourávat předsudky na obou stranách, což je základní předpoklad pro navazování nějakých dalších vztahů. Jistý efekt v rovině sociálních vztahů je v této fázi nicméně patrný na regionální úrovni. Souvisí rovněž s pracovní skupinou, která se díky zhoršujícím se ekonomickým podmínkám, k libosti komunity rozšířila o muslimské mladíky, kterým se tak komunita snaží pomoci podobně jako mladým křesťanským rodinám.⁶⁶ V ní se vytvářejí podmínky pro hlubší sblížení mezi mladíky, popř. mezi celými mladými rodinami, které se pak údajně neváhají navštěvovat a pomáhat si i v běžném životě. V tomto smyslu se rovněž otevírá jakási širší perspektiva pro pojetí komunity, která nechce být pouze katolickou, nýbrž i ekumenickou a také muslimskou.

Druhý typ muslimských návštěvníků kláštera skýtá širší základnu pro vlastní myšlenku dialogu. Jelikož se jedná především o zainteresované či jistým způsobem zvědavé jedince, dochází v těchto případech k osobním rozhovorům s mnichy či laickými členy komunity. Jedná se často o muslimské intelektuály či nějakým způsobem vzdělané lidi, studenty, ale také muslimské autority – tzn. imámy, muslimské právníky apod. V těchto případech se obvykle hostů některý z členů komunity osobně ujme, provede je klášterem s patřičnou explikací, pozve je osobně

⁶² ... jak podle slov apoštola Pavla s oblibou říkává otec Paolo.

⁶³ DALL' OGLIO, Paolo. Lettera agli Amici del Monastero di San Mose. Letters [online]. 2001 [cit. 2007-12-02]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Lettera agli Amici di Deir Mar Musa . Letters [online]. 2007, anno 2003 [cit. 2007-12-04]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

⁶⁶ Viz dále (následující kapitola).

na šálek kávy či čaje a věnuje jim svůj čas. Během našeho druhého pobytu nás zaujala např. návštěva delegace ze Saudské Arábie, která si v Abrahámově stanu počínala velmi bezprostředně a uvolněně. Zajímavým jevem se rozhodně stává čím dál méně vzácná účast tohoto typu muslimských návštěvníků na liturgii či na večerním duchovním programu komunity v kapli. Jejich účast je většinou velmi nesmělá, mnohdy zcela objevná, vzhledem k velmi familiérně pojímané liturgii a vřelé atmosféře mezi jejími účastníky plná dojetí. Již před několika lety komunita zaznamenala tendenci některých muslimů se po liturgii či křesťanských pobožnostech pomodlit po svém. Z tohoto důvodu nechal otec Paolo při restauraci fresek záměrně stěnu kaple směřující k Mekce nerestaurovanou, tzn. bez obrazů.⁶⁷

2.3.3. Mezinárodní a mezikulturní model

Velmi důležitým jevem spojeným s událostmi v Deir Már Músá je nebyvalý zájem o komunitu a její charisma ze strany široké veřejnosti především ze západního světa. Již jsme se zmínili, že od počátečních let působení otce Paola v polorozpadlém klášteře, se zmobilizovala skupina dobrovolných pomocníků ze zahraničí, především z Itálie, která předznamenala i internacionální charakter života budoucí komunity. Samotné složení komunity bylo od počátku spíše mezinárodní. Většina zahraničních zájemců o život v komunitě, většinou z Itálie a Francie, prošla pouze noviciátem.⁶⁸ V současnosti je mezi zasvěcenými členy ze zahraničí pouze zakladatel komunity otec Paolo a bratr Jens ze Švýcarska; v noviciátu je nyní Diane z Francie. Zasvěcení členové původem z evropských zemí se však bezpodmínečně učí arabštině a snaží se o komplexní přizpůsobení svého života a smýšlení arabskému kulturnímu prostředí.

V posledním desetiletí se čím dál charakterističtější rysem života v klášteře stává setkávání s fenoménem turismu, který se zde vzhledem k situovanosti kláštera na trase hlavních kulturních památek a atraktivních míst Sýrie mezi Damaškem a Bosrou na jihu, Crackem de Chevalier na severu a Palmyrou na severovýchodě, zcela nabízí. Do kláštera v současnosti každodenně dorazí nejedna skupinka turistů, kteří se o něm dozvědí většinou náhodou od místních obyvatel, po cestě z Damašku

⁶⁷ Toto jej ovšem jen první krok, který se rozhodla komunita podniknout v intenci zpřístupnit a přiblížit klášter muslimům po duchovní stránce. O další intenci v tomto ohledu se zmíníme v samotném závěru práce.

⁶⁸ Viz 1. kapitola.

směrem na sever po hlavní turistické trase země. Zaznamenali jsme však také zmínky o klášteře Már Músá v některých nejnovějších vydáních turistických průvodců (většinou ve francouzském jazyce) a za poslední dva roky i nárůst zmínek o Deir Már Músá na internetu ve formě krátkých cestopisů či na propagačních stránkách cestovních kanceláří. Je tedy čím dál patrnější, že se komunita dostává prostřednictvím těchto náhodných turistů do širšího povědomí mezinárodní veřejnosti.⁶⁹

V této referenci o mezinárodním modelu pohostinnosti komunity Al-Khalíl je však pozoruhodnější další fenomén spojený s Deir Már Músá. Zhruba od druhé poloviny 90. let a ještě výrazněji pak během posledních desíti let se v každodenním životě kláštera začalo objevovat větší množství cizinců ze západního světa, zejména mladých lidí, kteří v klášteře vyhledávají dlouhodobější útočiště a ochotných zapojit se na nějaký čas do života komunity. Kulturní, konfesní, jazykové zázemí, jakož i motivy těchto mladých lidí jsou různé. Komunita se jim všem cítí povolána vyjít vstříc a jejich dočasnou přítomnost v klášteře vítá. Tito lidé nejsou vázáni žádným striktním řádem ani pravidly, která by museli bezpodmínečně dodržovat. Většina těchto lidí se sice jistým dílem aktivně zapojuje do náročného života v klášteře na pokraji pouště a významně tak komunitě usnadní každodenní službu příchozím hostům, je však také dosti časté, že mladí cizinci vyhledávají především zklidnění, ztišení, koncentraci a útek před shonem moderního a konzumního způsobu života a tráví tak svůj pobyt v Deir Már Músá spíše v ústraní. Komunita se snaží tyto lidi podporovat a před několika lety zpřístupnila v okolí i větší počet jeskyň a převisů, které propůjčuje k pobytu v ústraní a k meditacím právě těmto lidem.

Již více než deset let pravidelně poskytuje možnost duchovních cvičení, která vychází částečně z ignaciánských exercicií, zčásti z charismatu a zkušeností komunity jako takové. Tato duchovní cvičení se oficiálně poskytují pravidelně každým rokem během listopadu a prosince, ale obecně během zimních měsíců, kdy je ruch v klášteře související s návštěvností výrazně menší. Konají se jak individuálně, tak kolektivně v malých skupinkách. Koncepce prvního případu vychází přímo z praxe starých eremitů, kdy jedinec celý den, někdy i celé dny tráví v samotě a tichu a do kláštera dochází pouze k liturgii a k duchovním rozhovorům

⁶⁹ Tito turisté se v Deir Már Músá většinou zdržují ne déle než den, popřípadě přes noc, kdy se po krátkém občerstvení, pohoštění a dojetí odeberou zpět na hlavní trasu své cesty po atraktivních a světově známých památkách a hotelech.

s otcem Paolem či sestrou Hudou. V druhém případě se vytváří program podle charakteru a požadavků skupinky zájemců, kdy se vychází z jí zvoleného tématu a také její celkové orientace. Pozoruhodná je skutečnost, že mezi zájemci o exercicie nejsou pouze katolíci, nýbrž i příslušníci mnoha protestantských církví, mnohdy i lidé nehlásící se k žádnému konkrétnímu křesťanskému směru, ale dokonce i lidé hledající seberealizaci v různých směrech východních nauk či inspiraci v různých formách new age. Zdá se, že se komunita snaží všem těmito lidem vyhovět a přizpůsobit se do značné míry jejich duchovním potřebám. Úctyhodná je schopnost zejména samotného otce Paola, který jeví pro situaci dnešní globální kultury a pro její projevy i v duchovní oblasti, jež jsou mnohdy charakterizovány jakýmsi „duchovním hladem“ či „hledačstvím“, nebývalé pochopení. Říká, že i toto je poslání komunity: vycházet vstříc lidem bez rozdílu na jejich kulturní, hodnotové či náboženské zázemí. *„Tito mladí lidé, kteří přicházejí do kláštera hledat duchovní útočiště, jsou pro nás vždy obohacením a inspirací. Přispívají k rozšíření obzoru zdejších křesťanských i muslimských obyvatel a hostů kláštera. Stejně tak oni si mohou odnášet mnohé z hodnot a ušlechtilých zvyků obyvatel Sýrie jako cennou zkušenost do západního světa. Mnozí z nich se nám svěřují, že je to právě pohostinnost zdejších lidí, která hluboce oslovuje a inspiruje jejich západním individualismem a egocentrismem zasažené duše. Myslím, že je to také klid a absence stresů v životním stylu Syřanů, která má na ně terapeutické účinky.“*⁷⁰

⁷⁰ Rozhovor s otcem Paolem dne 20. 7. 2007.

3. Všeobecná angažovanost uprostřed islámského světa

Pohostinnost komunity Al-Khalíl můžeme podle všeho považovat za platformu jejího pronikání do světa islámu, nýbrž také za zdroj jejího holistického života a fungování jak v rámci ekumenicky požímaného křesťanského společenství nebeckého regionu, tak v rámci zdejší ummy. Otec Paolo často zdůrazňuje, že jeho mnišská komunita chce svým životem v Deir Már Músá navázat na funkci křesťanských klášterů, které za vlády prvních chalífů plnily úlohu kulturních a vzdělávacích center, charitativně činných a všeobecně sociálně solidárních, čímž působily komplementárně k sociálně citlivému uspořádání rané muslimské společnosti.⁷¹ Region, v němž se Klášter svatého Mojžíše nachází, představuje v současnosti spoustu výzev, které vedle vlastního dialogu mezi konfesemi či náboženskými a etnickými skupinami, tvoří živnou půdu, na které může komunita realizovat tuto svou intenci.

3.1 Dialogická setkání komunity s islámem

3.1.1. Teologická příprava a reflexe zkušeností

K základním pilířům poslání komunity patří prohlubování svého vzdělání týkajícího se islámské věrouky, islámského práva, samozřejmě klasického arabské jazyka vycházejícího z Koránu, ale také dějin islámských zemí a jejich realit. Tímto způsobem jeví zájem o islám po intelektuální stránce a lze říci, že se z členů komunity stávají v podstatě vzdělání orientalisté. V jejich případech se jedná o jakési doplnění teologického vzdělání, které tímto způsobem specializují s ohledem na své charisma. V žádném případě však tento jejich zájem nekončí u odborné erudice. Každé ráno se v kapli po ranních chválách koná katechismus, který se otec Paolo snaží koncipovat způsobem interkulturní hermeneutiky. Při svých biblických výkladech se ohlíží i ke Koránu. Všichni členové komunity se vzdělávají v Koránu také individuálně.

⁷¹ ROBERSON, Ronald. The Eastern Cristian Churches. [s.l.] : Pontificio Istituto Orientale , 1999. 270 s. ISBN 88-7210-321-5. s. 105.

Od doby, co se dostavělo a zprovoznilo kulturní centrum kláštera v jedné z přistavěných budov zvané Deir el-Hayek⁷², komunita pořádá příležitostné semináře, na které zve odborníky na islámské právo, muftí a vysokoškolské učitele, aby s nimi její členové konzultovali svá nepochopení, nejasnosti a všechny nabyté vědomosti a zkušenosti, kterých se v Deir Már Músá nabízí každodenně mnoho. Komunita trvá na svém nároku, aby disponovala dostatečným vzděláním a vědomostmi týkající se islámského práva, Koránu a Sunny apod. jako kterýkoli jiný člen muslimské společnosti. Jak již bylo řečeno – komunita chce být islámskou církví! Na těchto seminářích se učí o svých právech, o pochopení svého vlastního významu pro muslimskou ummu, který je vyjádřen v Koránu.⁷³

Tyto semináře slouží mimo jiné k sebereflexi vlastních pozic a teologických východisek a závěrů. Nezbytnou součástí je také sdílení zkušeností, které si tímto způsobem předpřipravují formulace teologických východisek a závěrů nejen pro obhajobu svého charismatu a forem jeho realizace, nýbrž také jako podnět pro další teologické reflexe islámu ze strany církevních autorit.

Postupem času nabyly tyto semináře organizovanější charakter a otevřely se také pro širší veřejnost. Mohou se jich účastnit i lidé zabývající se o tuto problematiku. Většinou se však jedná o další misijní představitele působící v muslimských oblastech, teology arabských zemí, ale také o mladé studenty zabývající se o danou problematiku. Jeden takový seminární vzdělávací cyklus týkající se rozvoje mezináboženského dialogu se např. uskutečnil již v roce 2002 a byl dokonce sponzorován grantem z Evropské unie. Tento typ seminářů má rovněž sloužit vnitrocírkevní obhajobě myšlenky rozvoje a podpory vztahů mezi křesťanstvím a islámem jako takové. V září roku 2006 zde například klášter hostil konferenci jezuitů právě nad tématy teologického studia islámu a dialogu s ním. Tímto způsobem se tyto semináře stávají prostorem k prohlubování poznatků a závěrů konkrétních témat teologie náboženství.

3.1.2. Setkání křesťanů a muslimů nad teologickými tématy

⁷² Viz Letter to the Friends of the Monastery of Saint Moses the Abyssinian. Letters [online]. 2002 [cit. 2007-12-05]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

⁷³ DALL' OGLIO, Paolo. La Speranza paga. Articles [online]. rok neuveden [cit. 2008-01-14]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

Zmíněné semináře se postupem času rozšířily i o samotný rozměr konceptuálního dialogu⁷⁴ křesťanství s islámem. Teprve v tomto bodě se dostáváme k tomu, co lze snad nazvat dialogem v axiomatickém slova smyslu a co v podstatě vyjadřuje specificky západoevropskou platformu mezilidského, mezikulturního či nakonec i mezináboženského poznání. Nicméně podle otce Paola je tato dimenze velmi problematická a vyžaduje mnoho oboustranné trpělivosti, intelektuální průpravy, připravenosti a ochoty naslouchat velmi pozorně jeden druhému. Komunita tuto platformu vnímá jako komplementární platformě pohostinnosti, kterou se sama snaží rozvíjet v jakési inkulturaci do světa islámu, neboť teologické a tedy logizované závěry a výstupy z těchto zkušeností, jakkoli nejsou pro komunitu zásadní ani směrodatné, zůstávají důležité. Minimálně z toho důvodu, že komunita je a chce být součástí katolické církve a cítí tudíž potřebu jaksi překládat tuto zkušenost do logizovaných kategorií.⁷⁵

V tomto typu seminářů se sdílejí většinou křesťanští a muslimští intelektuálové, anebo jednoduše lidé, kterým na obou stranách záleží na vzájemném porozumění a odbourávání předsudků. Vzájemně otevírají témata, která skýtají prostor pro vzájemnou inspiraci v oblasti duchovního života. Jako nesmírně zajímavým byl v záznamech komunity hodnocen např. seminář „o duchovním ústraní v křesťanské a islámské tradici“, uspořádaný na jaře 2002 za hojné účasti lokální i celonárodní církve a ummy.⁷⁶ V říjnu téhož roku byl rovněž uspořádán seminář na téma „Působení mystické zkušenosti na sociální evoluci“⁷⁷ a to z iniciativy muslimského aktivisty čerkeské národnosti a jeho přítele arménského kněze. V roce 2004 se konal seminář na téma „Uznání jinakosti“.⁷⁸

Nápadné je, že na těchto typech seminářů zcela chybí vysloveně konfliktní témata, která by podle některých teoretiků mezináboženských vztahů v „poctivém mezináboženském dialogu“ neměla chybět⁷⁹. Otec Paolo se nám k této problematice

⁷⁴ HOŠEK, Pavel. Na cestě k dialogu, s. 167.

⁷⁵ Z rozhovorů s otcem Paolem.

⁷⁶ Letter to the Friends of the Monastery of Saint Moses the Abyssinian. Letters [online]. 2002 [cit. 2007-12-05]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Letter to the Friends of Deir Mar Musa. Letters [online]. 2005 [cit. 2008-01-05]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

⁷⁹ Viz např. BROWN, Stuart. Meeting in Faith : Twenty Years of Christian-Muslim conversations Sponsored by the World Council of Churches. Geneva : WWC Publications, 1989. 181 s. ISBN 2825409499.

vyjádřil ve smyslu, že konfliktní témata jsou obecně známa. Muslimové je většinou znají, neboť takřka všechny věroučné body kritizující křesťanství jsou obsahem Koránu. V případě křesťanů zůstávají tato témata záležitostí a součástí seminářů prvního typu. Otec Paolo nevidí otvírání konfliktních věroučných otázek jako smysluplné v nynější fázi cesty k vzájemnému porozumění křesťanství a islámu, která je primárně charakteristická vynakládáním úsilí o přesvědčení širšího pole věřících na obou stranách o důležitosti vytváření a pěstování vůbec nějakých vzájemných vztahů. Otec Paolo ale rozhodně nepatří k zastáncům teorie, že konceptuální dialog mezi křesťanstvím a islámem není možný. Tvrdí jen, že k otvírání složitých věroučných témat je potřeba vzájemné intelektuální průpravy, vzájemné důvěry či atmosféry důvěrného přátelství a zároveň hluboká zakořeněnost v koncepci, kterou se člověk chystá vystavit reflexi a popřípadě i kritice druhého. K takovýmto krokům je podle otce Paola na oficiálnější úrovni ještě čas a je mj. i úkolem komunity zapracovat na vytvoření podmínek pro přikročení k takto náročnému typu dialogu. Tento typ seminářů a setkání by měl být této intenci nápomocen.⁸⁰

3.1.3. Konference na téma míru a vzájemné spolupráce

Tento typ setkání má politicko-sociálně angažovaný ráz a je víceméně tématicky úžeji vymezenou a regionální obdobou konferencí typu u nás známého „Fóra 2000“. Komunita se zde zaměřuje na otvírání a řešení aktuálních otázek, zejména konkrétních problémů na Blízkém východě, které jsou v Sýrii, nacházející se mezi Irákem a Palestinou, vnímány velmi citlivě. Jsou zváni jak duchovní a laičtí představitelé křesťanských církví a muslimské obce, tak místní i zahraniční političtí představitelé, míroví aktivisté apod. Tak například v září roku 2003 bylo ve spolupráci s britským velvyslanectvím zorganizováno setkání vojenských pohlavárů a armádních úředníků jedné skupiny mezinárodních studií spolu s lokálními představiteli muslimské obce a orientálních církví pod příznačným názvem: „Role náboženství v řešení konfliktů“.⁸¹ V srpnu roku 2006 byl v souvislosti s válkou

⁸⁰ Rozhovor autora s otcem Paolem dne 1. 12. 2007.

⁸¹ Lettera agli Amici di Deir Mar Musa . Letters [online]. 2007, anno 2003 [cit. 2007-12-04]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

v Libanonu uspořádán seminář pod titulem: „Učení a otázky k učinění kroku k horizontům naděje“.⁸² Pozornost vzbudilo především pestré složení účastníků všech možných denominací – sunnité, šiité, katolíci, pravoslavní i zástupci orientálních církví, protestanti. Komunita okomentovala tehdejší atmosféru jako „*pocit ostrova uprostřed rozbouřeného moře*“⁸³. Během této národní vzájemnosti utvrzující a jakési panarabské vědomí posilující příležitosti nechyběly údajně ani projevy silných emocí, především pocity vzteku a bezmoci.⁸⁴

Komunita rovněž poskytuje prostory různým iniciativám podobného charakteru organizovaným různými angažovanými skupinami, které nejsou nikterak na komunitu vázány. Tak např. v roce 2006 zde rovněž v souvislosti s válkou v Libanonu požádala o propůjčení prostor skupina mladých Evropanů a Palestinců pro uskutečnění svého příležitostného interkulturního semináře.⁸⁵

3.2. Sociální a charitativní angažovanost

3.2.1 Boj s demografickými změnami

Aktuální problém tohoto syrského regionu, zmíněný již v II. kapitole naší práce, spočívá v intenzivních demografických změnách. Když na počátku 80. let otec Paolo nebecký region navštívil poprvé, byl ještě svědkem fungujícího zemědělsko-pasteveckého způsobu života. Ten postupně mizí s rostoucí životní úrovní Sýrie a ekonomickými změnami v posledních deseti letech. Obzvláštním způsobem se trend migrace do větších měst či emigrace do států Perského zálivu a do západních evropských zemí za lepšími pracovními a životními podmínkami týká mladé generace. Od konce 90. let si komunita ve svých elektronických záznamech všímá zejména bezprostředního ohrožení kontinuity zdejší kulturní a náboženské plurality,

⁸² Letter to the Friends of the Community Al-Khalil. Letters [online]. 2008, vol. 2007 [cit. 2008-01-18]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Z rozhovoru autora s otcem respondenty.

⁸⁵ Letter to the Friends of the Community Al-Khalil. Letters [online]. 2008, vol. 2007 [cit. 2008-01-18]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

neboť je zřejmé, že z místní křesťanské mládeže zůstává ve své domovině pouhé jedno procento.⁸⁶ Toto uvědomění vedlo k postupnému promýšlení možností realizace aktivit na podporu místní křesťanské komunity. Bylo namístě koncipovat strategie k demotivaci mladých k opuštění regionu.

Komunita se pokusila skloubit potřebu dalšího rozvoje infrastruktury kláštera a touto výzvou a založila tzv. „pracovní skupinu kláštera“.⁸⁷ Ta je výsledkem širšího projektu na podporu křesťanské komunity v klášteře. Umožněním pracovních podmínek na údržbě a další výstavbě kláštera by otec Paolo rád zamezil nejen demografické krizi, ale i krizi v poslání své komunity v Deir Már Músá, jejíž přítomnost v nebecké farnosti by vymřením křesťanského obyvatelstva ztratila z velké části na významu. Rozvoj již zmíněného turismu, zejména západního, se stává čím dál více klíčovým v otázce ekonomiky kláštera. Jakkoli komunita nežádá poplatek za pohostinnost poskytující návštěvníkům kláštera, je jakýmsi obyčejem, že každý pohoštěný přispěje alespoň drobnou finanční částkou do kasičky u vchodu do kaple. Tyto příspěvky se stávají, vedle vlastní práce členů komunity, zdrojem nejen samotné pohostinnosti, nýbrž i zdrojem projektu jakéhosi ekonomicko-ekologického koloběhu i v sociální dimenzi. Otec Paolo vysvětluje tento koloběh takto: *„Lidé přicházející do kláštera dobrovolně přispějí. Tyto příspěvky v posledních letech většinou postačují na živobytí členů komunity a na uhrazení výplaty mladým Nebečanům, kterým tím poskytujeme nejen ekonomické zajištění, nýbrž i sociálně kulturní a také spirituální motivaci k setrvání v nebeckém regionu. Pracovníci a jejich rodiny takto participují na celkovém rytmu a životě kláštera a stávají se tak v širším slova smyslu její součástí. A klášter svatého Mojžíše tak opět začíná plnit svou komplexní sociálně kulturní úlohu v okolí Nebeku.“*⁸⁸

Dalšími kroky v podpoře mladých křesťanských rodin je uvolnění materiálu i pracovní síly z projektu výstavby klášterních prostor na zbudování domů pro mladé křesťanské rodiny. Zatím jich podle elektronických záznamů komunity bylo zbudováno pět v Nebeku a několik dalších jich je rozestavěno v blízkém okolí kláštera. Noví obyvatelé těchto domů jsou většinou plně integrováni do života kláštera a stávají se tak zároveň živou buňkou své křesťanské obce, do níž implicitně

⁸⁶ Letter to the Friends of the Monastery of Saint Moses. Letters [online]. 1998 [cit. 2007-11-20]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

⁸⁷ DALL' OGLIO, Paolo. Lettera agli Amici del Monastero di San Mose. Letters [online]. 2001 [cit. 2007-12-02]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

⁸⁸ Rozhovor s otcem Paolem dne 24. 7. 2007.

i explicitně vnáší ducha poslání komunity Al-Khalíl. Dále se komunita, zejména prostřednictvím svých laických spolupracovníků, snaží přimět ministerstvo sociálních věcí o vytvoření bezpečného projektu na speciální hypotéky pro mladé lidi nebeckého regionu. Prozatímní podpora ze strany vlády je však údajně velmi omezená.

3.2.2. Charitativní činnost

Sociální angažovanost komunity Al-Khalíl však není vyčerpána pouze rozvíjením strategií na zvrácení neblahého demografického vývoje. V dřívějších letech se zasvěcení členové komunity věnovali také charitativní pomoci chudým ve velkých městech jako je Damašek a Aleppo.⁸⁹ Jednalo se však především o příležitostnou výpomoc některým takto konkrétně zaměřeným organizacím či skupinám v těchto velkoměstech působícím. V nebeckém regionu tuhle roli dnes, kdy většina zasvěcených členů studuje či participuje na organizaci a rozvoji dalších projektů, sehrávají jednak laičtí členové komunity, ale také nebečtí farníci, kteří komunitou již po šestnáct let povzbuzování překračují své sociálně kulturní hranice a neváhají nasadit své síly v charitativním angažmá zaměřeném na většinovou muslimskou společnost.

Od doby irácké války, která je v sociální rovině v Sýrii spojena především s mohutnou imigrační vlnou iráckých obyvatel, zoufale hledajících útočiště, čím dál složitěji dosažitelný politický azyl a samozřejmě i důstojnější pracovní příležitosti, se klášter Már Músá stal rovněž alespoň dočasným útočištěm těch nejzoufalejších. Komunita v nejširším slova smyslu, tedy i lokální křesťané a muslimové nějakým způsobem integrování do dění v klášteře, se jim pak snaží vypomáhat v zajištění potřebných náležitostí pro nový začátek v nové zemi.

⁸⁹ Letter to the Friends. Letters [online]. 2004 [cit. 2008-01-03]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

3.3. Klášter Már Músá jako kulturní centrum

Velmi pozoruhodným se jeví nápad otce Paola ohledně všeobecného rozvoje kulturního aspektu života kláštera a lidí participujících na jeho životě. Nabíledni je zatím velmi diskrétně diskutovaný projekt na vytvoření studentských fondů a mezinárodně vzdělávacích programů pro podporu potenciálních syrských studentů.⁹⁰ Kulturní život komunity se projevuje nejen v již uvedených vzdělávacích seminářích a příležitostných přednáškách, nýbrž i v různých workshopech, uměleckých výstavách a koncertech. V nově zbudovaném sále v údolí kláštera, který je prozatímní předzvěstí Návštěvnického centra⁹¹, se příležitostně pořádají koncerty arabské i evropské hudby, které jsou rovněž chápány jako formy vzájemně obohacujícího dialogu. Na těchto koncertech, ale i na všech akcích širšího kulturního rázu, se totiž setkávají jak turisté ze zahraničí, kteří se zrovna, ať náhodně či záměrně, nachází v klášteře, tak místní syrské – křesťanské a muslimské obyvatelstvo. Tyto příležitosti se tak stávají stmelujícími momenty především mezi místním muslimským a křesťanským obyvatelstvem, které by se sotva kdy potkalo na společném koncertě v běžném životě. Při těchto příležitostech se těmto zejména mladým křesťanům a muslimům nabízí možnost vzájemného sblížení při méně formální příležitosti, kterou může být například takovéto kulturních vyžití.⁹²

Vrcholným experimentem v této oblasti byl dozajista koncert, který se coby součást programu 1. interkulturního semináře uskutečnil v červenci roku 2007. Jednalo se o uměleckou sestavu dvou souborů profesionálních hudebníků – v prvním případě z Francie, kteří se zaměřovali především na komorní klasickou i lidovou barokní hudbu; v druhém případě ze Sýrie, kteří presentovali tradiční syrské arabesky. Po celých pět dní konference se hudebníci společně scházeli a sevíčovali jednotlivé hudební kousky, které nakonec vyvrcholily experimentálním představením několika skladeb v kombinovaném orientálně-evropském aranžmá. Partikulární příspěvky, podobně jako tento interkulturní hudební experiment, byly prezentovány v sále Návštěvnickém centra kláštera v poslední den zmíněného semináře. Toto ovoce společné mezikulturní práce bylo pak ještě presentováno v *Hamě* a v turisticky hojně navštěvovaném *Crack de Chevalier*. Tato smíšená syrsko-francouzská skupina

⁹⁰ Rozhovor s otcem Paolem.

⁹¹ Viz Letter to the Friends of Deir Mar Musa. Letters [online]. 2006 [cit. 2007-12-14]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

⁹² Rozhovor s otcem Paolem dne 21. 7. 2007.

nakonec nahrála i společné CD, které by mělo zprostředkovat popularitu snahám tohoto druhu.⁹³

Neopomenutelným bodem v kulturně společenské oblasti kláštera je bezpochyby plánovaná výstavba nového muzea. Sýrie je dozajista lokalitou spojenou s bohatou prehistorií i starověkými civilizacemi. Komunita velmi vyzdvihuje historický a symbolický význam Sýrie, jakožto země, setkávání mnoha kultur, které by se podle ní mělo uchovávat v paměti.⁹⁴

Komunita již od počátků rekonstrukčních a restaurátorských prací byla v intenzivním kontaktu s odborníky v oblasti kultury. V souvislosti s archeologickým výzkumem v klášteře sv. Eliyana v Al-Qaryateynu⁹⁵ navázala bližší spolupráci se skupinou archeologů, kteří projevíli zájem i o údolí v Deir Már Músá.⁹⁶ Toto museum by mělo být lokalizováno rovněž v údolí kláštera, kde by se tak stalo náležitou součástí plánovaného Návštěvnického centra. Celá budova by měla být vystavěna z místního materiálu a s využitím místních dobře placených pracovních sil.⁹⁷

Budova by měla mít tři patra. První by mělo být věnováno vlastní archeologické expozici nebecké oblasti.⁹⁸ Druhé patro by mělo být věnováno botanické expozici – konkrétně biologické historii biodiversitě oblasti Wadi Deir Már Músá. Tato expozice bude jakousi dokumentací nově vzniklého a utvářejícího se Národního parku a boje proti desertifikaci. Třetí patro bude věnované prezentaci klášterních fresek a ikonografie a dokumentaci jejich restaurace.⁹⁹

⁹³ Z terénního deníku autora, červenec 2007.

⁹⁴ Z projevu otce Paola, červenec 2007.

⁹⁵ Klášter zhruba 80 km vzdálený od Deir Már Músá, který má komunita Al-Khalil pod správou.

⁹⁶ Jak bylo již uvedeno v III. kapitole, tato lokalita byla osídlena již od paleolitu a skýtá tudíž atraktivní prostor pro další bádání a podle názorů odborníků z Torontské Univerzity si zaslouží i své vlastní museum. Otec Paolo byl zcela nakloněn nabídce týmu z uvedené univerzity a Královského musea Ontario, obzvláště předložila-li tento svůj projekt jako součást environmentálního programu kláštera. Vedením archeologického a museologického týmu byl pověřen Robert Mason a Emma Loosley.

⁹⁷ Tato sociálně ekonomická příležitost by však neměla být vyčerpána dostavbou celého zařízení, nýbrž transformována později její údržbou a případnou profesionalizací některých šikovných zájemců o výpomoc v provozních záležitostech musea či v další archeologické činnosti. Minimálně dvěma zájemcům z místního studentstva bude poskytnuto muzeologické vzdělání.

⁹⁸ Během dvaceti let oprav kláštera již bylo nalezeno značné množství předmětů, které jsou nyní vystaveny v provizorním maličkém museu v klášteře vedle kaple. Tyhle předměty budou doplněny dalšími výzkumy celé oblasti a nálezy dalších exkavací. Mezi současnými významnými předměty je vzácná např. bronzová mince z dob Justinianových či fragmenty evangelia sv. Marka ve staré syrštině z 6.-8. století... Z klášterního vybavení se našly zbytky textilu, nádob apod. Z prehistorického období se zde zachovaly v okolních jeskyních a budou vořit speciální expozici kláštera.

⁹⁹ Letter to the Friends of Deir Mar Musa. Letters [online]. 2006 [cit. 2007-12-14]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

3.4. Působení komunity za hranicemi nebeckého regionu

3.4.1. Webové stránky a publikační činnost

K šíření svých myšlenek a informací o dění kolem komunity jsou zatím využívány webové stránky v angličtině www.deirmarmusa.org, samozřejmě s hojnými články i v dalších jazycích. Aktuálně se pracuje na realizaci čistě arabských webových stránek komunity, které by měly být zprovozněny již během tohoto roku. Od těch stávajících se nebudou lišit pouze zvoleným jazykem, nýbrž i volbou specifického diskursu vycházejícího jak z prostředí, kterému budou tyto stránky určeny, v tomto případě tedy arabským křesťanům a muslimům.¹⁰⁰

Před několika lety se ovšem zrodila myšlenka zřízení publikačního centra, které by stalo neodmyslitelnou součástí mj. osvětového programu a poslání komunity. Myšlenka se začala realizovat za podpory nebeckého učitele matematiky Adib Khuriho, který zpočátku zprostředkoval publikaci některých do arabštiny přeložených článků Louise Massignona. Adib Khuri a jeho manželka Huda se, ačkoli oba pocházejí z Damašku, usadili v jednom z restaurovaných domů náležejících klášteru sv. Mojžíše, kde zřídili publikační centrum nazvaným po komunitě El-Khalíl li-n-Nashr. Toto nakladatelství dostalo v Sýrii nezbytné státní uznání a během minulého roku stihlo publikovat konferenční sborník na téma „Uznání Jiného“; překlady některých Massignonových politických komentářů a reportáž ekumenického setkání mladých v roce 2001, které se uskutečnilo pod titulem „Vkládám svou naději v Tebe“. V následujících měsících se připravuje k tisku další konferenční sborník na téma „Duchovní zkušenost a její sociální dopad“, dále sbírka duchovních pokynů a komentářů blahoslaveného Charlese de Foucaulda a v neposlední řadě jakýsi zpěvník komunity.¹⁰¹

¹⁰⁰ Lettera agli Amici di Deir Mar Musa . Letters [online]. 2007, anno 2003 [cit. 2007-12-04]. Dostupny z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

¹⁰¹ Tamtéž.

3.4.2. Účast na zahraničních konferencích

Osvětová činnost komunity Al-Khalíl se však nesoustředí pouze na sumarizaci a publikaci svých myšlenek či děl je podporujících. V roce 2004 se otec Paolo s tehdy novicem Fredericem osobně zúčastnili Světového Parlamentu náboženství v Barceloně, který se konal od 7. do 13 července. Otec Paolo iniciativu tohoto druhu vnímá jako součást spoluzodpovědnosti, kterou komunita cítí za tento svět.¹⁰²

Na zajímavý trend poukázal rok 2007. Se stoupající popularitou komunity Al-Khalíl a s obecně narůstající reflexí jejího významu je čím dál více evidentní zájem o osobnost jejího zakladatele. Tak se např. v květnu otec Paolo zúčastnil semináře OSN zorganizovaném *Aliancí civilizací*.¹⁰³ V červenci zamířil do francouzské Bretaně, kde se zúčastnil křesťansko-muslimské pouti k Sedmi spáčům z Efezu – tedy pouti poprvé zorganizované Louistem Massignonem, k jehož hrobu symbolicky otec Paolo také zamířil.¹⁰⁴ V srpnu téhož roku byl otec Paolo rovněž pozván na dvě jezuitské konference do New Yorku a Washingtonu. Obě se týkaly dialogu Katolické církve s židovstvím a islámem. Na podzim roku 2007 byl otec Paolo pozván na kolokvium sponzorované *Quai d'Orsay* týkající se otázky o budoucnosti orientálních křesťanů. Zde musel Otec Paolo podle svých slov čelit všeobecnému pesimismu, který pramenil z otázky demografické krize zapříčiněné ekonomickými podmínkami mnohých „muslimsko-křesťanských arabských“ zemí, a nemálo také ne zcela konformními sociálními podmínkami pramenícími ze statutu menšinových křesťanů v těchto zemích. Otec Paolo se při této příležitosti snažil navrhnout alternativu řešení vycházející z jeho zkušeností, založené na hledání smyslu života a životních nadějí křesťanů a muslimů společně; snažil se tak nabourat jednoduchá schémata vzájemné konkurence křesťanství a islámu a nesnesitelnosti islámských principů se západním sekulárním světem. Navrhl raději úvahy o možnostech hledání kulturní, sociální, ale i teologické komplementarity.¹⁰⁵

¹⁰² Lettera agli Amici di Deir Mar Musa . Letters [online]. 2007, anno 2003 [cit. 2007-12-04]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

¹⁰³ Letter to the Friends of the Community Al-Khalil. Letters [online]. 2008, vol. 2007 [cit. 2008-01-18]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž.

3.4.5. Ignaciánské exercície komunity Al-Khalíl

Externí mise komunity Al-Khalíl má však rovněž další velmi důležitou podobu. Jsou to již zmíněná ignaciánská duchovní cvičení, prostřednictvím kterých členové komunity nemálo akcentují základní body svého duchovního a myšlenkového programu. Ty rovněž během minulých dvou let překročily rámeček kláštera sv. Mojžíše. Charakteristická je i v tomto případě opět mnohorozměrná podoba a tedy i velmi rozličný sociálně-kulturní a samozřejmě také duchovní dopad udílených exercícií. Tak například velmi specifický charakter musela mít duchovní cvičení, která udílel otec Paolo v severním Iráku chaldejským a syrským křesťanům z Mossulu. Otec Paolo vztahy s iráckými křesťany chápe jako pro komunitu velmi příznačné, jednak vzhledem k jejím universalistickým vizím a ambicím ohledně své budoucnosti, ale také vzhledem k symbolické poloze Sýrie mezi dvěma konfliktními zónami – Irákem a Palestinou, pro něž především by měla komunita usilovat o „vytvoření a šíření oázy míru a přátelství“.¹⁰⁶ Jiný charakter pak musela duchovní cvičení, která otec Paolo udílel v Barceloně členům komunity Jeana Vaniera zvané Archa.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Rozhovor autora s otcem Paolem dne 21. 12. 2007.

¹⁰⁷ Letter to the Friends of the Community Al-Khalil. Letters [online]. 2008, vol. 2007 [cit. 2008-01-18]. Dostupný z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

Závěr:

Působení komunity Al-Khalíl v klášteře Már Músá je jistě do široka otevřeným tématem, které nelze vyčerpat tímto povrchním popisem, který je schopna pojmut kapacita bakalářské práce. V rámci ní jsme se pokusili načrtnout alespoň základní kontury jejího konceptuálního hledání, kterým se snaží předejít podbízení výchozích ideových jazykových diskursů charakteristických pro evropské myšlení. Misijní rozměr působení komunity jistě není exklusivistický, neboť do světa islámu míří s výslovným respektem a uznáním druhého. Členové komunity si dobře uvědomují, že jejich misijní poslání nemůže počítat s pokřtěnými konvertity. Stejně tak ovšem komunita překračuje tendence inkusivismu, neboť se namísto zahrnutí islámu do svého systému bez toho, že by jeho obsahům naslouchala, snaží o zahrnutí sebe sama do konceptuálního systému jeho. Komunita chce být islámskou církví, tedy církví Ježíše Krista, která na sebe vezme veškeré nároky, povinnosti, ale také výsady, které ji vymezuje islám a jeho společnost. Zůstává tedy mohutnou výzvou k reflexi vlastní katolické teologie, které předkládá nová témata na základě své živoucí zkušenosti života coby islámské církve. Je ovšem také velkou výzvou religionistice, kterou jistě bude provokovat svým překračováním zažitých hranic náboženství.

Bibliografie:

A) Obecná literatura týkající se mezináboženského dialogu

ASLAN, Adnan. Religious Pluralism in Christian and Islamic Philosophy : The Thought of John Hick and Sayyed Hossein Nasr. Richmond : Curzon Press, 1998. 190 s. ISBN 0-7007-1025-6.

BORRMANS, Maurice. Guidelines for Dialogue between Christians and Muslims : Pontifical Council for Interreligious Dialogue. New Jersey : Paulist Press, 1990. 132 s. ISBN 0809131811.

BROWN, Stuart. Meeting in Faith : Twenty Years of Christian-Muslim conversations Sponsored by the World Council of Churches. Geneva : WWC Publications, 1989. 181 s. ISBN 2825409499.

HOŠEK, Pavel. Na cestě k dialogu: Křesťanská víra v pluralitě náboženství. Praha: Návrat domů, 2005. 202 s. ISBN 80-7255-126-4.

B) Literatura týkající se Louise Massignona

MASSIGNON, Louis. L' Hospitalite Sacree. [s.l.] : Nouvelle cite, 1987. 482 s. ISBN 978-2853 131575.

MASSIGNON, Louis. Hallaj : Mystic and Martyr. [s.l.] : Princeton University Press, 1994. 336 s. ISBN 978-0691019192.

MASSIGNON, Louis. Les trois priers d' Abraham. [s.l.] : Cerf, 1997. 196 s. ISBN 978-2204055680.

MASSIGNON, Louis. Sur l' Islam. [s.l.] : Edition de l' Herne, 1995. 126 s. ISBN 978-2851973245.

MASSIGNON, Daniel, LACOUTURE, Jean. Le Vyage en Mesopotamie et la Conversion de Louis Massignon en 1908. [s.l.] : Cerf, 2001. 149 s. ISBN 278-2204065818.

C) Publikace Komunity Al-Khalil

DALL' OGLIO, Paolo. Lettera agli Amici, per natale. Letters [online]. 1995 [cit. 2007-11-10].

DALL' OGLIO, Paolo. Letter to the Friends. Letters [online]. 1997 [cit. 2007-11-13]. Dostupny z WWW: <www.deirmarmusa.org>.

- DALL' OGLIO, Paolo. Société, religion et spiritualité dans la perspective des chrétiens de Syrie. Articles [online]. 2005 [cit. 2007-11-21]. Dostupny z WWW: <www.deirmarmusa.org>.
- DALL' OGLIO, Paolo. Lettera agli Amici del Monastero di San Mose. Letters [online]. 2001 [cit. 2007-12-02]. Dostupny z WWW: <www.deirmarmusa.org>.
- DALL' OGLIO, Paolo. La Speranza paga. Articles [online]. rok neueden [cit. 2008-01-14]. Dostupny z WWW: <www.deirmarmusa.org>.
- DALL' OGLIO, Paolo. Ambiguous Syncretism and Syncretistic Ambiguity. Articles [online]. rok neueden [cit. 2008-01-25]. Dostupny z WWW: <www.deirmarmusa.org>.
- Hope in the Desert. Articles [online]. 2005 [cit. 2007-11-16]. Dostupny z WWW: <www.deirmarmusa.org>.
- Letter to the Friends of the Monastery of Saint Moses. Letters [online]. 1998 [cit. 2007-11-20]. Dostupny z WWW: <www.deirmarmusa.org>.
- Letter to the Friends of the Monastery of Saint Moses . Letters [online]. 2000 [cit. 2007-12-05]. Dostupny z WWW: <www.deirmarmusa.org>.
- Letter to the Friends of the Monastery of Saint Moses the Abyssinian. Letters [online]. 2002 [cit. 2007-12-05]. Dostupny z WWW: <www.deirmarmusa.org>.
- Lettera agli Amici di Deir Mar Musa . Letters [online]. 2007, anno 2003 [cit. 2007-12-04]. Dostupny z WWW: <www.deirmarmusa.org>.
- Letter to the Friends. Letters [online]. 2004 [cit. 2008-01-03]. Dostupny z WWW: <www.deirmarmusa.org>.
- Letter to the Friends of Deir Mar Musa. Letters [online]. 2005 [cit. 2008-01-05]. Dostupny z WWW: <www.deirmarmusa.org>.
- The Monastery. Articles [online]. rok neueden [cit. 2008-01-16]. Dostupny z WWW: <www.deirmarmusa.org>.